

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ
STREDISKO
PRE ĽUDSKÉ PRÁVA

Správa o dodržiavaní ľudských práv

vrátane zásady rovnakého zaobchádzania
v Slovenskej republike za rok 2025

Názov: Správa o dodržiavaní ľudských práv vrátane zásady rovnakého zaobchádzania v Slovenskej republike za rok 2025

Autori: Kolektív autorov a autoriek Slovenského národného strediska pre ľudské práva

Vydalo: Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, Bratislava, 2026

Fotografie: Jakub Kováč

Grafika: Kovidesign
Kamila Černáková

Tlač: Expresta s.r.o, Bratislava

Text neprešiel jazykovou korektúrou.
Nepredajné.

ISBN: 978-80-8296-066-5 (tlač)
978-80-8296-067-2 (online)

Obsah

Zoznam použitých skratiek	5
Úvod	7
1. Vyhodnotenie odporúčaní za rok 2024	10
1.1 Nenávistné prejavy (nielen) v online priestore a potenciál rizík ich dopadu na normatívne garancie ochrany ľudských práv a základných slobôd	11
1.2 Právny štát	15
1.3 Segregácia vo vzdelávaní	18
2. Právny štát	22
2.1 Novela Ústavy Slovenskej republiky	23
Čo sa v ústave zmenilo?	23
Národná identita a konflikt s medzinárodným a európskym právom	23
Riziko konfliktu s medzinárodným a európskym právom	25
Čo bol deklarovaný cieľ zmien?	27
Náhradné materstvo	28
Rovnaké odmeňovanie	29
Rodičovstvo	29
Osvojenie	30
Sexuálna výchova	30
Pohlavie	31
Kríza faktov	33
Odporúčania	34

3. Diskriminácia sluchovo znevýhodnených ľudí na Slovensku	35
3.1 Legislatívne a systémové nedostatky	40
3.2 Príklady diskriminácie v praxi	44
3.3 Záverečné zhrnutie	49
Odporúčania	50
4. Chudoba optikou ľudských práv: sociálne práva v časoch krízy	52
Chudoba v medzinárodných ľudskoprávných štandardoch	53
Feminizácia chudoby	55
Jednorodičovské domácnosti	56
Ženy nad 65 rokov	58
Zamestnané osoby ohrozené chudobou	61
Poplatky v ambulanciách vytvárajú prekážky uplatňovania práva na zdravotnú starostlivosť	63
Dostupné údaje ohľadom výberu poplatkov	63
Výber poplatkov a doplatkov podľa aktuálnej právnej úpravy	65
Odporúčania	66
Záver	68
Zoznam odporúčaní	70

Zoznam použitých skratiek

antidiskriminačný zákon – zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon)

Dohovor – Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd

ESLP – Európsky súd pre ľudské práva

EÚ – Európska únia

Európska charta – Európska charta regionálnych alebo menšinových jazykov

Ministerstvo investícií – Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky

Ministerstvo práce – Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky

Ministerstvo školstva – Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky

Ministerstvo vnútra – Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky

návrh zákona o mimovládnych organizáciách – zákon č. 213/1997 Z. z. o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony

Národná rada – Národná rada Slovenskej republiky

OECD – Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj

prezident – prezident Slovenskej republiky

Rada – Rada OSN pre ľudské práva

SR – Slovenská republika

STVR – Slovenská televízia a rozhlas

Stredisko – Slovenské národné stredisko pre ľudské práva

Súdny dvor EÚ – Súdny dvor Európskej únie

školský zákon – zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Ústava – Ústava Slovenskej republiky

Ústavný súd – Ústavný súd Slovenskej republiky

Vláda SR – vláda Slovenskej republiky

Výbor – Európsky výbor pre sociálne práva

Výbor OSN – Výbor OSN pre práva osôb so zdravotným postihnutím

6

zákon č. 577/2004 Z. z. – zákon č. 577/2004 Z. z. o rozsahu zdravotnej starostlivosti uhrádzanej na základe verejného zdravotného poistenia a o úhradách za služby súvisiace s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a vykonávacími predpismi

zákon o STVR – zákon č. 157/2024 Z. z. o Slovenskej televízii a rozhlase a o zmene niektorých zákonov a dopĺňajú niektoré zákony

Úvod

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva (ďalej ako „Stredisko“) každoročne do 30. apríla príslušného kalendárneho roka vypracúva a na svojom webovom sídle zverejňuje Správu o dodržiavaní ľudských práv vrátane zásady rovnakého zaobchádzania v Slovenskej republike za predchádzajúci kalendárny rok (ďalej ako „Správa za rok 2025“), ktorej autorstvo prináleží kolektívu expertov a expertiek Strediska.

Stredisko je vnútroštátna autorita zriadená na podporu a ochranu ľudských práv a súčasne národný antidiskriminačný orgán. Národná rada Slovenskej republiky (ďalej ako „NR SR“) ho zriadila prijatím zákona č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného stre-

diska pre ľudské práva (ďalej ako „zákon o Stredisku“), ktorý nadobudol účinnosť 1. januára 1994. Zriaďovací akt Strediska bol výsledkom Dohody vlády Slovenskej republiky a Organizácie Spojených národov o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva publikovanej Oznámením Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 29/1995 Z. z.

Stredisko plní nezastupiteľné úlohy v dvoch významných oblastiach spoločenských a právnych vzťahov. Prvým mandátom Strediska je chrániť a podporovať ľudské práva a základné slobody.

Druhý mandát Strediska vymedzujú ustanovenia zákona č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) (ďalej ako „antidiskriminačný zákon“). V súlade so svojím mandátom Stredisko monitoruje a hodnotí dodržiavanie ľudských práv, základných slobôd a zásadu rovnakého zaobchádzania.

Cieľom Správy za rok 2025 je poskytnúť verejnosti komplexný hodnotiaci obraz o stave vybraných ľudských práv a základných slobôd na Slovensku. Súčasne je zámerom adresovať odporúčania na zefektívnenie ochrany a uplatňovania ľudských práv a základných slobôd.

Predkladaná Správa za rok 2025 je rozdelená do štyroch kapitol. Prvá kapitola predstavuje vyhodnotenie odporúčaní za rok 2024, konkrétne v podkapitolách Nenávistné prejavy (nielen v online priestore, Právny štát, Segregácia vo vzdelávaní. Druhá kapitola-Právny štát sa venuje novele Ústavy Slovenskej republiky, ktorá priniesla zásadné zmeny v ústavnej úprave ochrany a garancie základných práv

a slobôd. Odpovedáme na otázku: čo sa v ústave zmenilo? Tretia kapitola sa zameriava na Diskrimináciu sluchovo znevýhodnených ľudí na Slovensku ako na komplexný spoločenský a právny problém, ktorý sa prejavuje nielen v jednotlivých prípadoch nerovnakého zaobchádzania, ale aj v pretrvávajúcich systémových bariérach, vrátane

komunikačných, informačných a inštitucionálnych bariér. Štvrtá kapitola Chudoba optikou ľudských práv: sociálne práva v časoch krízy je ľudsko právnou reflexiou závažného problému našej spoločenskej reality.

Ľudské práva a základné slobody, rovnako ako zásada rovnakého zaobchádzania nie sú len a predovšetkým teoretickými konštruktami, či akademickou agendou. Zdá sa, že nikdy nebolo dôležitejšie ochraňovať a podporovať ľudské práva než v našej aktuálnej prítomnosti. Zdá sa, že nikdy nebolo nevyhnutnejšie stáť za hodnotami rovnosti a nediskriminácie bez ohľadu, či práve s ohľadom na individuálne rozdiely, mieru spoločenskej polarizácie, radikalizácie a extrémizmu. Nikdy nezáležalo viac na vytrvalom obhajovaní ľudskej dôstojnosti,

ako v čase, kedy je globálne ohrozovaná bezostyšnými militantnými záujmami najmocnejších. A napokon, ešte

nikdy nebolo tak intenzívne potrebné brániť podstatu toho, čo znamená byť ľudskými bytosťami.

10 1. Vyhodnotenie odporúčaní za rok 2024

Hodnotenie odporúčaní predstavuje nástroj na monitorovanie pokroku pri zefektívnení ochrany a uplatňovania ľudských práv a základných slobôd.

1.1 Nenávistné prejavy (nielen) v online priestore a potenciál rizík ich dopadu na normatívne garancie ochrany ľudských práv a základných slobôd

V Správe za rok 2024 sa Stredisko venovalo problematike nenávistných prejavov a potenciálnych rizík pre garancie ochrany ľudských práv a slobôd. Zameralo sa na identifikáciu možných interpretačných a normatívnych definícií nenávistných prejavov v online priestore vychádzajúc z medzinárodnoprávných do-

kumentov a odporúčaní, ako aj na monitoring nenávistných prejavov voči konkrétnym skupinám osôb. Ďalej zdôraznilo potrebu vzdelávania a osvetu zameranej na prevenciu extrémizmu a rasizmu s akcentom na vyvodzovanie právnej zodpovednosti a právom aprobované hranice slobody prejavu.

Stredisko odporučilo:

1. poslancom a poslankyniam Národnej rady, členom a členkám vlády SR, aby nijako (ani nepriamo) neútočili na zraniteľné skupiny obyvateľstva žijúceho na území Slovenskej republiky, obzvlášť na LGBTI+ ľudí, Rómkov a Rómok či utečencov a utečenkov;
2. členom a členkám vlády SR, aby upustili od zámerov a konaní smerujúcich k obmedzovaniu financovania činností spojených s podporou a ochranou práv menších žijúcich na území Slovenskej republiky, obzvlášť LGBTI+ ľudí, a nevzbudzovali tak u ich príslušníkov a príslušníkov pocit ohrozenia z obmedzovania ich slobôd;
3. funkcionárkam a funkcionárom samospráv, aby sa verejne angažovali v podpore a ochrane práv menších žijúcich na nimi spravovaných územiach;
4. médiám a verejne známym osobám, aby v prípade informovania o negatívnych činoch príslušníkov alebo príslušníčok menších neuvádzali irelevantné informácie o ich pôvode, národnosti, etnicite, či sexuálnej orientácii a prispievali tým k znižovaniu miery výskytu stereotypov a predsudkov voči menšinám;
5. médiám a verejne známym osobám, aby v prípade informovania o pozitívnych činoch príslušníkov alebo príslušníčok menších informovali aj o ich pôvode, národnosti, etnicite, či sexuálnej orientácii a prispievali tým k zlepšovaniu ich celospoločenského vnímania a zvyšovaniu miery tolerancie a vzájomného rešpektu medzi väčšinovým obyvateľstvom a menšinami.

Prvým odporúčaním Stredisko apelovalo na poslancov a poslankyne Národnej rady, členov a členky vlády SR, aby neútočili na zraniteľné skupiny obyvateľstva žijúceho na území Slovenskej republiky. Vzhľadom na viaceré mediálne výstupy, ako aj predložený legislatívny návrh novely Ústavy SR,¹ je však nevyhnutné skonštatovať, že toto odporúčanie nebolo naplnené. V rámci diskusie na pôde Národnej rady SR ako aj následných reakcií k návrhu novely Ústavy SR (viac v 2. kapitole tejto správy), ktorá upravila zvrchovanosť „vo veciach národnej identity“, zaviedla uznanie dvoch pohlaví a osvojovanie maloletých detí manželmi, sa opakovane objavovali dehonestujúce vyjadrenia týkajúce LGBTI+ ľudí, najmä transrodových osôb.² V mediálnom diskurze sa objavili aj vyjadrenia prepájajúce

migráciu s trestnou činnosťou,³ novela týkajúca sa dávok v hmotnej núdzi a riziká, ktoré prináša,⁴ či stigmatizujúce vyjadrenie týkajúce sa požiaru v Mašličkove.⁵

Plnenie druhého odporúčania hodnotí Stredisko tiež negatívne. V roku 2025 v rámci dotačnej schémy na podporu obetí trestných činov nepodporilo Ministerstvo spravodlivosti SR dva akreditované subjekty poskytujúce pomoc obetiam nenávisťných trestných činov,⁶ pričom jeden zo subjektov sa zameriava na pomoc LGBTI+ ľuďom a druhý na pomoc utečenkám a utečencom. Oba subjekty sú jedinými s takouto špecializáciou medzi akreditovanými subjektami.⁷ Pri dotačných výzvach v gescii rezortu kultúry taktiež neboli v roku 2025 podporené projekty so zameraním sa na LGBTI+ ľudí,

1 Legislatívny návrh novelizujúci ústavu a obmedzujúci práva LGBTI+ osôb dostupný na <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=10218>

2 Bližšie pozri napr. <https://www.instagram.com/reel/DFVcRFEh0YN/>, <https://www.facebook.com/watch/?v=2176862912837290>, <https://www.youtube.com/watch?v=jJK39VMmrhY>, <https://www.vlada.gov.sk/tlacove-spravy/navrhy-podnety-a-pripomienky-k-navrhu-zmeny-ustavy-slovenskej-republiky/>, rozprava k novele Ústavy SR dňa 16.6.2025 <https://tv.nrsr.sk/archiv/schodza/9/35?page=114>, https://www.facebook.com/photo.php?fbid=3829501647347977&set=a.1386695164961983&type=3&ref=embed_post

3 Bližšie pozri napr. <https://www.youtube.com/watch?v=p7fumImldi5s>, <https://www.facebook.com/watch/?v=1192545296161087>, <https://www.facebook.com/reel/1354381376428603>

4 Bližšie pozri napr. <https://www.sme.sk/index/c/praca-namiesto-davok-za-tri-mesiace-umiestnila-na-trhu-prace-860-ludi-hovori-minister-prace>, <https://www.sme.sk/index/c/odobratie-davky-v-hmotnej-nudzi-sa-podla-ps-ukazuje-ako-nefunkcne-a-zbytocne-opatrenie>, <https://www.amnesty.sk/heludskopravne-a-neeefektivne-kratenie-davky-v-hmotnej-nudzi/>

5 Bližšie pozri napr. <https://www.sme.sk/domov/c/premier-zamietol-odszkodnenie-po-tragickych-poziaroch-maslickove-a-kozarovciach>

6 Zoznam podporených subjektov dostupný na <https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/03/Zoznam-pridelenych-dotacii-DOTC2025.pdf>. Informácia o neschválení dotácie dostupná na <https://www.facebook.com/Ligazaludskeprava/posts/iniciat%C3%ADva-inakos%C5%A5-a-liga-za-%C4%BEudsk%C3%A9-pr%C3%A1va-sa-uch%C3%A1dzali-o-dot%C3%A1cie-pre-obete-trest/1060059792814780/>

7 Zoznam akreditovaných subjektov dostupný na <https://www.justice.gov.sk/služby/pomoc-obetiam/subjekty-poskytujuce-pomoc-obetiam/>

t. j. Dúhový PRIDE Bratislava a Drama Queer 2025.⁸ Dňa 5. marca 2025 vláda SR schválila uznesenie, ktorým zaviazala členov vlády a predsedov ostatných ústredných orgánov štátnej správy predkladať na rokovanie informáciu o zámere uzatvoriť zmluvy o poskytnutí finančných prostriedkov mimovládny neziskovým organizáciám,⁹ čo vytvorilo nový prvok v procese poskytovania finančných prostriedkov a k potenciálne ho predĺžilo. Ministerstvo financií SR v roku 2025 realizovalo audit poskytnutých dotácií a grantov ústrednými orgánmi štátnej správy za roky 2020 – 2025. Podľa zverejnených informácií bolo približne 5 % celkovo alokovaných finančných prostriedkov poskytnutých mimovládny neziskovým organizáciám. V rámci auditu Ministerstvo financií SR realizovalo hĺbkový audit 26 prijímateľov, z čoho mimovládne neziskové organizácie venujú-

ce sa ľudským právam alebo zraniteľným skupinám tvorili viac ako polovicu.¹⁰

Tretím odporúčaním Stredisko vyzvalo funkcionárky a funkcionárov, aby sa verejne angažovali v podpore a ochrane práv menších žijúcich na nimi spravovaných územiach. Zástupcovia Bratislavského samosprávneho kraja a mesta Bratislava sa pripojili v roku 2025 k spoločnému stanovisku pri príležitosti Dúhového Pridu Bratislava 2025.¹¹ V decembri 2025 Krajské zastupiteľstvo Košického samosprávneho kraja schválilo „Program rozvoja kultúry národnostných menších v Košickom kraji 2025 – 2030“.¹² V Nitre v roku 2025 prebiehal projekt v spolupráci so združením STORM zameraný na ochranu verejného zdravia.¹³ V iných regiónoch dominovali témy dostupného nájomného bývania,¹⁴ vytvárania podpory pre ľudí bez domova,¹⁵

8 Zoznam žiadostí a podporených projektov dostupný na <https://ds.culture.gov.sk/Default.aspx#1747f414-926e-464c-adf3-95f076d28278;141f2d9b-144a-d281-6605-1bf485444468>, <https://www.sme.sk/kultura/c/bude-aj-bez-podpory-fpu-a-ministerstva-kultury-vlna-solidarity-nas-vzpruzila-hovorir-riaditel-drama-queer#:~:text=Tipy%20z%20Drama%20Queer%202025>. Projekt Drama Queer 2025 dosiahol v hodnotení 78 bodov, pričom podporený projekt s najnižším počtom bodov dosiahol 42 bodov v hodnotení.

9 Uznesenie dostupné na <https://rokovania.gov.sk/RVL/Resolution/22314/1>

10 Materiál dostupný na <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/31526/1>

11 <https://www.snsfp.sk/aktuality/spolocne-stanovisko-diplomatickej-komunity-a%22%80%AFinstytucii-pri-prilezitosti-duhoveho-pride-bratislava-2025/>

12 <https://www.kosickazupa.sk/smart-region/aktuality/kosicka-zupa-ma-novy-program-rozvoja-kultury-narodnostnych-mensin-a22-15660>

13 <https://nitra.sk/zdruzenie-storm-v-roku-2025-vo-svojom-programe-zlikvidovalo-az-31-665-kusov-injckneho-materialu/>

14 Blížšie pozri napr. <https://www.kosice.sk/clanok/zavadzanie-housing-led-pristupov-so-sprivednymi-opatreniami-na-zabezpecenie-dostupneho-byvania-v-kosiciach>, <https://bratislava.sk/spravy/dalsi-krok-k-zvyseniu-dostupnosti-byvania-v-hlavnom-meste>

15 Blížšie pozri <https://www.bystricoviny.sk/spravy/mesto-banska-bystrica-je-pripravene-pomoc-tu-dom-bez-domova-pocas-mrazivych-mesiakov-pridava-aj-novu-sluzbu/>

debarierizácie škôl,¹⁶ podpory ľudí s HIV,¹⁷ ochrany detí pred násilím v rámci Bubnovačky 2025,¹⁸ pripomínanie Nežnej revolúcie a obetí komunizmu¹⁹ alebo vytvorenie bezpečných bodov pre utečencov a cudzincov.²⁰

K štvrtému odporúčaniu, v médiách sa v roku 2025 objavovali informácie o negatívnych činoch príslušníkov a príslušníčok menšín s dôrazom na informácie o ich príslušnosti. Ako príklad slúži informácia o nájdení mŕtveho novorodencova, pri ktorej sa opakovane zdôrazňovala štatna príslušnosť rodičov,²¹ incident v Zlatých Moravciach²² a informovanie o zahraničnom incidente²³ so zdôraz-

nením etnicity podozrivých, informovanie o incidentoch, ktorých obeťami boli osoby bez domova so zdôraznením závislosti alebo podozrenia, že spáchali priestupok, trestný čin,²⁴ alebo informovanie o incidentoch v zahraničí s dôrazom na status žiadateľa o azyl alebo migranta.²⁵

Naopak o pozitívnych činoch a inšpiratívnych príbehoch pravidelne informuje napríklad Romano fórum,²⁶ ktoré sa zameriava na reportáže, príbehy, rozhovory či komentáre týkajúce sa komunity Rómov a iných menšín. Popritom sa v médiách objavovali viaceré príklady príslušníkov a príslušníčok menšín²⁷ alebo projektov zameraných

16 <https://psk.sk/vyse-30-zupnych-strednych-skol-je-pristupnejsich-a-bez-barier/>

17 Do podujatia na Svetový deň boja proti AIDS sa zapojili Banská Bystrica, Bratislava, Košice, Nitra, Prešov, Trnava. <https://nitra.sk/most-nacerveno-vyjadri-solidaritu-ludom-s-hiv/>

18 Mapa zapojených miest dostupná na <https://www.bubnovacka.eu/>

19 Bližšie pozri napr. <https://trencin.sk/aktuality/neznu-revolucia-si-pripomenieme-hudbou-filmom-vystavou-spomienkami/>, <https://nezna.sk/program/2025-11-17/>

20 <https://bratislava.sk/spravy/vznikla-siet-centier-pre-uteccencov-a-cudzincov-v-siedmich-slovenskych-mestach-bezpecny-bod>

21 Bližšie pozri napr. <https://zivot.pluska.sk/reportaze/mrtveho-novorodenca-nasli-v-pracke-matku-obvinili-z-vrazdy-desive-detaily-pripadu>, <https://tvnoviny.sk/domace/clanok/993403-prehovoril-otec-novorodenca-ktoreho-nasli-v-pracke-policia-ho-prepustila-na-slobodu>

22 Bližšie pozri <https://www.noviny.sk/krimi/1108460-martin-zomrel-po-bitke-v-zlatych-moravciach>

23 Bližšie pozri <https://www.topky.sk/cl/11/9236843/Muza-napadol-Rom-a-zomrel-V-Slovensku-tak-podali-demisiu-2-ministri>

24 Bližšie pozri napr. <https://www.postoj.sk/165788/policialne-obete-a-vsemocne-kamery-november-2024>, <https://www.noviny.sk/krimi/1020021-umrtie-bezdomovca-v-bratislave-policia-skuma-aj-mozny-zasah-sbs-a-policie>, <https://www.cas.sk/tip-od-vas/slovensko/dalsi-na-smrt-dobity-bezdomovec-na-slovensku-podozreniu-z-utoku-celia-bratislavski-policialti-a-sbskari>, <https://www1.pluska.sk/premium/krimi/dominik-a-samuel-brutalne-dobili-bezdomovca-skoncili-za-mrezami-na-videu-jeden-z-nich>, <https://www.ta3.com/clanok/978633/bratislavski-policialti-a-sbs-ka-mali-pre-kra-dez-na-smrt-dobit-muza-bez-domova-reaguju-neziskovsky-policialna-prezidentka-aj-inspekcia>

25 Bližšie pozri napr. <https://www.ta3.com/clanok/1022177/brutalny-utok-v-rime-mlade-dievca-znasilnili-pred-ocami-snubenca-policia-zatkla-troch-podozrivych-migrantov>, <https://www.topky.sk/cl/11/9272215/Zversky-cin-migrantov--Dvaja-znasilnili-tinedzkerku--Detaily-su-priserne-sudky-nabola-neoblomna>

26 Dostupné na <https://romanoforum.dennikn.sk/>

27 Pozri bližšie napr. <https://www.aktuality.sk/clanok/FyR82yx/bitkou-mi-hrozili-romovia-aj-skin-headi-v-osade-by-ma-za-romku-nepovazovali-hovori-modna-navrharka/>, <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/737391-o-10-rokov-moze-byt-rom-prezident-uv-pracovni-wasco-nasli-svoje-miestoludia-ktorych-spolocnost-odsudila-reportaz-z-miesta-kde-sa/>, <https://korzar.sme.sk/vychod/c/svet-vnimame-inak-ale-tuzbu-vitazit-mame-rovnaku-vravi-autista-samko-aj-on-spovedal-celebrit>

na zlepšovanie ich situácie.²⁸

Stredisko aj v roku 2025 pokračovalo v mediálnom monitoringu zobrazovania ľudských práv v slovenských médiách. Obdobie od decembra 2024 do mája 2025 je vyhodnotené v publikácii Ľudské práva v médiách III.²⁹

1.2 Právny štát

V časti venovanej právnemu štátu sa v Správe za rok 2024 Stredisko zameralo na témy kvality legislatívneho procesu a znižovania úrovne ochrany občianskych a politických práv. Pri kvalite legislatívneho procesu analyzovalo využívanie inštitútu skráteného legislatívneho konania, riziká spojené s nadužívaním tohto inštitútu či zapojenie verejnosti a občianskej spoločnosti do legislatívneho procesu. Pri druhej nosnej téme rezonoval najmä legislatívny návrh týkajúci sa

Nadväzujúca správa Ľudské práva v médiách IV³⁰ mapujúca jún až november 2025 zároveň sumarizuje zistenia za posledné dva roky. Týkajú sa najmä zraniteľných skupín obyvateľstva, korektnosti ľudskoprávnej argumentácie a tém, ktoré z ľudskoprávneho diskurzu vypadávajú.

zákona o mimovládnych organizáciách, ktorý vytváral tlak na mimovládne organizácie a priestor na ich nálepkovanie ako „organizácie so zahraničnou podporou“.³¹ Stredisko taktiež poukázalo na obmedzenie financovania občianskeho sektora viacerými ministerstvami prostredníctvom nepridelenia prostriedkov alebo vylúčenia mimovládnych organizácií pôsobiacich v oblasti ochrany ľudských práv z dotačných schém.

²⁸ Pozri bližšie napr. https://www.teraz.sk/regiony/diverzita-inkluzia-a-praca-ako-cesta/913996-clanok.html?utm_source=teraz&utm_medium=organic&utm_campaign=click&utm_content=%253B-search, <https://www.stvr.sk/novinky/typy-z-programu/389133/omamy-pomahaju-detom-v-chudobnych-komunitach-mnohe-nikdy-nevideli-farbicky>

²⁹ Dostupné na <https://www.snslp.sk/wp-content/uploads/Ludske-prava-v-mediach-3.pdf>

³⁰ Dostupné na <https://www.snslp.sk/wp-content/uploads/Ludske-prava-v-mediach-4.pdf>

³¹ Návrh zákona a schválené znenie dostupné na <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=9699>

Stredisko³² odporučilo:

1. členom a členkám vlády SR, aby verejne uznali dôležitú a legitímnu úlohu obhajcov ľudských práv pri podpore ľudských práv, demokracie a právneho štátu ako základného prvku zabezpečenia ich ochrany, a to aj rešpektovaním nezávislosti ich organizácií a zabránením stigmatizácie ich práce;
2. poslancom a poslankyniam Národnej rady nepodporiť aktuálne predloženú novelu zákona o neziskových organizáciách (tlač 245) a členom a členkám vlády SR iniciovať riadny legislatívny proces k potrebným zmenám legislatívy regulujúcej občiansku spoločnosť a lobing, a to za účasti zástupcov občianskej spoločnosti a rešpektujúc medzinárodné štandardy;
3. členom a členkám vlády SR prehodnotiť plošný zákaz zhromažďovania upravený v tzv. lex atentát a ponechať riadenie bezpečnostných rizík v jednotlivých prípadoch na základe konkrétnych okolností, ktoré podliehajú súdnej kontrole a sú v súlade s medzinárodnými normami v oblasti ľudských práv, na príslušných orgánoch činných v trestnom konaní.

16

Vo vzťahu k prvému odporúčaniu Stredisko konštatuje, že v roku 2025 nedošlo k jeho naplneniu. Mimovládne organizácie a občianska spoločnosť boli zo strany vlády SR, jej členiek a členov vystavené opakovaným kontrolám vo vzťahu k poskytnutému financovaniu, verejným vyjadreniam dehonestujúceho charakteru či vytváraní nových pravidiel vo vzťahu k poskytovaniu finančnej podpory. Podľa prieskumu Amnesty International Slovensko³³ sa mimovládne organizácie (okrem iného) stretávajú s ne-

návisťnými prejavmi adresovanými organizácii samotnej alebo jej zamestnanectvu aj zo strany politikov a političiek, ako aj so zvýšeným dohľadom alebo monitorovaním zo strany štátnych inštitúcií. Aj podľa výskumu Strediska o obhajcoch a obhajkyňach environmentálnych práv,³⁴ publikovaného v roku 2025, boli obhajcovia a obhajkyne vystavení systematickému obťažovaniu a negatívnym komentárom na ich adresu. Legislatívne a inštitucionálne zmeny obmedzovali účasť a dialóg s odborníkmi

³² Nad rámec odporúčania adresovaných v Správe o právnom štáte 2024, dostupné online na <https://www.snsfp.sk/sledovanie-pravneho-statu/sprava-o-pravnom-state/>

³³ Výsledky dotazníkového prieskumu dostupné na <https://www.amnesty.sk/demonizacia-ociernovanie-a-vyhrazanie-comu-celia-mvo-na-slovensku-v-dosledku-autoritarskych-praktik/#ohrozeniefinan%C4%8Dnejpodpory>

³⁴ Dostupný na <https://www.snsfp.sk/wp-content/uploads/Ked-je-ochrana-zivotneho-prostredia-ri-zikom.pdf>

a politická rétorika Ministerstva životného prostredia SR prispievala k nepriateľskej atmosfére a zvyšovala riziko obťažovania.

Druhé odporúčanie tiež nebolo naplnené, poslankyne a poslanci dňa 16. apríla 2025 schválili novelu zákona o neziskových organizáciách (tlač 245). Schválené znenie zákona upravilo povinnosť neziskových organizácií vypracovať každoročný výkaz o prehľade príjmov podľa zdrojov a prehľade výdavkov vrátane informácií o finančných príspevkoch fyzických osôb presahujúcich 5 000 eur za kalendárny rok, stanovenie výšky pokút v prípade nesplnenia tejto povinnosti alebo zistenia nedostatkov v podaných výkazoch, ako aj povinnosť mimovládnych neziskových organizácií poskytovať informácie v režime zákona o slobodnom prístupe k informáciám.³⁵ Táto novela sa stala predmetom prieskumu Ústavného súdu SR, ktorý nálezhom sp. zn. PL. ÚS 11/2025-116 zo dňa 17. decembra 2025 rozhodol, že ako

celok nie je v súlade s viacerými článkami Ústavy SR a Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd.³⁶ V nadväznosti na nálezh Ústavného súdu SR prijala vláda dňa 18. februára 2026 uznesenie, ktorým uložila členom a členkám vlády a predsedom a predsedničkám relevantných ústredných orgánov štátnej správy zabezpečiť vykonanie kontrol mimovládnych neziskových organizácií vrátane vykonania auditov, kontrol dodržiavania pracovnoprávných predpisov, predpisov o verejnom obstarávaní a spracúvania osobných údajov pri využití účinného legislatívneho rámca.³⁷

Posledné odporúčanie týkajúce sa tzv. lex atentát³⁸ nebolo naplnené. Uvedeným zákonom došlo k obmedzeniu práva na zhromaždenie v okruhu 50 metrov od vybraných objektov. V roku 2025 neprišlo k novelizácii tohto ustanovenia ani k predloženiu legislatívneho návrhu na prerokovanie Národnou radou SR na jeho zmenu.

³⁵ Zákon č. 106/2025 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 213/1997 Z. z. o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

³⁶ Nález dostupný na <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2026/13/20260204>

³⁷ Materiál dostupný na <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/31575/1>

³⁸ Zákon č. 166/2024 Z. z. o niektorých opatreniach na zlepšenie bezpečnostnej situácie v Slovenskej republike.

1.3 Segregácia vo vzdelávaní

V správe za rok 2024 sa Stredisko venovalo pretrvávajúcej systémovej segregácii rómskych detí v oblasti vzdelávania. Analyzovalo najmä legislatívnu činnosť zameranú na vytvorenie a zavedenie štandardov dodržiavania zákazu segregácie vo výchove a vzdelávaní pre školy a školské zariadenia, odstránenie dvojzmennej prevádzky základných škôl a rizík prehĺbovania a inštitucionalizovania segregácie rómskych detí spojených s úpravou národnostného školstva. V ďalšej

časti Stredisko akcentovalo nejednotnú prax v otázke pasívnej vecnej legitimácie v rozhodovacej činnosti súdov vo veciach segregácie. Posledná podkapitola sa venovala konkrétnym prípadom segregácie riešených Strediskom a mapovaniu rôznych prejavov segregácie vo vzdelávaní (napr. priestorová segregácia, vytváranie rómskych tried, nesprávne diagnostikovanie rómskych detí za účelom ich zaradenia do špeciálnych tried).

Stredisko odporučilo:

18

1. Ministerstvu investícií a Ministerstvu školstva vymedzenie nesúladu s princípmi desegregácie, degetoizácie a destigmatizácie ako vylučujúceho kritéria z možnosti uchádzania sa o finančné prostriedky na účely výstavby a rozširovania priestorov škôl a školských zariadení;
2. Ministerstvu školstva prijatie kontrolného mechanizmu, ktorý by prispel k dohľadu nad využitím finančných prostriedkov z výzvy na odstránenie dvojzmennej prevádzky základných škôl v súlade s princípmi desegregácie, degetoizácie a destigmatizácie;
3. Ministerstvu školstva, aby prehodnotilo právny rámec národnostného školstva tak, aby bol v súlade s Dohovorom UNESCO proti diskriminácii vo vzdelávaní, ako aj s Európskou chartou;
4. Ministerstvu školstva, aby prehodnotilo pilotný projekt národnostnej školy v Rakúsoch v zmysle jeho súladu s čl. 2 písm. b) Dohovoru UNESCO proti diskriminácii vo vzdelávaní, ako aj s čl. 8 ods. 1 písm. b) Európskej charty.

V kontexte prvého odporúčania v roku 2025 neboli Ministerstvom školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR (ďalej ako „Ministerstvo školstva“) ani Ministerstvom investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR zverejnené nové výzvy pre tieto oblasti. Vo výzve Ministerstva školstva na odstránenie dvojzmennej prevádzky základných škôl zo dňa 24. augusta 2022,³⁹ pri ktorej bolo ukončené prihlasovanie dňa 9. apríla 2025, ako aj vo výzve na zvýšenie kapacít materských škôl zo dňa 24. augusta 2022,⁴⁰ pri ktorej bolo ukončené prihlasovanie dňa 24. júla 2024, je ako jedna z podmienok uvedená podmienka naplnenia princípov 3D – desegregácie, destigmatizácie a degetoizácie (ďalej ako „princípy 3D“). Prílohou žiadosti je aj formulár, v ktorom žiadateľ uvádza, ako projekt prispeje k naplneniu princípov 3D. Výzvy boli doplnené o princípy 3D aktualizáciou zo dňa 21. decembra 2022. Samotný návrh zmluvy o poskytnutí prostriedkov a zverejnené prílohy s opisom projektu už však neobsahujú popis zabezpečenia naplnenia princípov 3D, len vo všeobecnosti odkazujú na povinnosť dodržania podmienok stanovených vo výzve počas platnosti a účinnosti zmluvy.

Zo zverejnených dokumentov nie je zrejmé, akým spôsobom bolo hodnotené napĺňanie princípov 3D v predložených žiadostiach a pri posudzovaní ich podpory.

Vo vzťahu k druhému odporúčaniu nedošlo v porovnaní s rokom 2024 k zmene mechanizmu monitorovania plnenia podporených projektov. Podľa zverejnených všeobecných zmluvných podmienok k zmluve o poskytnutí prostriedkov⁴¹ je monitorovanie projektu založené na predkladaní priebežnej, záverečnej a následnej monitorovacej správy. Spoločné merateľné ukazovatele realizovaných opatrení neobsahujú žiadny indikátor, ktorý by posudzoval dodržanie princípov 3D pri realizácii projektov, celkovým merateľným ukazovateľom je kapacita tried v nových alebo modernizovaných zariadeniach starostlivosti o deti a vzdelávacích zariadeniach. Stredisko preto hodnotí toto odporúčanie ako nesplnené.

V roku 2025 nedošlo k legislatívnym zmenám, ktoré by napĺňali odporúčania Strediska týkajúce sa právneho rámca národnostného školstva.

Prijatím zákona č. 323/2025 Z. z., ktorým sa mení a do-

39 <https://www.minedu.sk/data/att/c60/33404.04366f.pdf>

40 <https://www.minedu.sk/data/att/f4f/34133.113e76.pdf>

41 Dostupné na <https://www.minedu.sk/vyzva-na-odstranenie-dvojzmennej-prevadzky-zakladnych-skol/>

pĺňa zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony (ďalej ako „školský zákon“) zákonodarca vytvoril novú kategóriu bilingválneho vzdelávania, a to národnostného bilingválneho vzdelávania. V zmysle osobitnej časti dôvodovej správy⁴² je cieľom umožniť poskytovanie bilingválneho vzdelávania v jazyku národnostnej menšiny a cudzom jazyku. Podľa zákonodarcu vzdelávanie v materinskom jazyku môže viesť k efektívnejšiemu osvojeniu cudzieho jazyka a k lepším študijným výsledkom. V legislatívnom procese neboli súčasťou materiálu dáta, ktoré by mapovali možnosti realizácie národnostného bilingválneho vzdelávania alebo pre predchádzanie segregácie pri jeho poskytovaní, a táto úprava bola do materiálu zapracovaná až po medzirezortnom pripomienkovom konaní.⁴³ Z analýzy⁴⁴ Ministerstva školstva zo septembra 2025 vyplýva, že nie všetky uznané národnostné menšiny majú

dostupné, resp. pre nich existujú školy a školské zariadenia s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny alebo vyučovaním jazyka národnostnej menšiny umožňujúcich získanie úplného stredného vzdelania alebo stupňa vzdelania s prístupom k vyšším stupňom vzdelania. Vzhľadom na existujúci stav, preto táto úprava vytvára priestor, kedy by národnostné bilingválne vzdelávanie bolo dostupné len vo vybraných (nižších) stupňoch a bez zábezpek umožňujúcich absolvovanie vzdelávania vyššieho stupňa. Uvedené však bude závisieť aj od štátnych vzdelávacích programov pre národnostné bilingválne vzdelávanie v jednotlivých stupňoch a ich compatibility s ostatnými vzdelávacími programami.

Vo vzťahu k štvrtému odporúčaniu Stredisko konštatuje, že za rok 2025 nebola Ministerstvom školstva zverejnená informácia o prehodnotení pilotného projektu národnostnej školy v Rakúsoch alebo o ďalších zárukách či podmienkach pre jeho realizáciu.

42 Dostupné na <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=10422>

43 Materiál predložený do medzirezortného pripomienkového konania dostupný na <https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2025/323>

44 Analýza dostupná na <https://www.minedu.sk/data/att/470/34711.290226.pdf>

22

2. Právny štát

Novela Ústavy SR prijatá v roku 2025 predstavuje jednu z najvýznamnejších zmien ústavného rámca ochrany základných práv a fungovania právneho štátu od vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie. Hoci niektoré ustanovenia možno hodnotiť pozitívne, viaceré ďalšie zmeny vyvolávajú vážne obavy z hľadiska právnej istoty, ochrany ľudských práv a súladu slovenského právneho poriadku s medzinárodnými a európskymi záväzkami.

Novela Ústavy Slovenskej republiky

Národná rada Slovenskej republiky prijala 26. septembra 2025 ústavný zákon č. 255/2025 Z. z.,⁴⁵ ktorý priniesol zásadné zmeny v ústavnej úprave ochrany a garancie základných práv a slobôd. Stredisko sa vo februári 2025 zapojilo do medzirezortného pripomienkového konania k pôvodnému vládne mu návrhu novely ústavy.⁴⁶ Tieto pripomienky však neboli do návrhu zapracované a v priebehu legislatívneho procesu boli do návrhu naopak doplnené ďalšie problematické pozme-

ňujúce návrhy. Po jeho prijatí Stredisko v júli 2025 v tlačovej správe vyzvalo poslancov a poslankyne národnej rady, aby ústavný zákon neprijali.⁴⁷ Na nedostatky návrhu upozorňovala aj občianska spoločnosť a medzinárodné orgány a organizácie vrátane Benátskej komisie Rady Európy, ktorá k návrhu vydala naliehavé stanovisko.⁴⁸ Napriek tomu Národná rada návrh prijala spolu s viacerými problematickými pozmeňujúcimi návrhmi.⁴⁹

Čo sa v ústave zmenilo?

Národná identita a konflikt s medzinárodným a európskym právom

Článok 7 ústavy obsahuje viaceré ustanovenia týkajúce sa medzinárodných zmlúv, ktoré boli do základných ustanovení ústavy vložené v roku 2001 v rámci veľkej ústavnej reformy, ktorá o. i. vytvorila podmienky na náš vstup do EÚ a NATO. Tieto ustanovenia zaviedli princíp, že SR môže presunúť výkon častí svojich práv na EÚ na základe zmlu-

vy, že právne záväzné akty Unie majú prednosť pred zákonmi, ako aj to, že ratifikované medzinárodné zmluvy o ľudských právach majú prednosť pred zákonmi.

Tieto ustanovenia zostali naďalej po prijatí novely ústavy v platnosti, no doplnili sa k nim nasledovné ustanovenia:

45 <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2025/255/20251101.html>

46 <https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2025/24>

47 <https://www.snsfp.sk/aktuality/vyzyvame-poslancov-a-poslankyne-nr-sr-aby-nepodporili-vladny-navrh-novely-ustavy/>

48 <https://www.coe.int/en/web/portal/-/slovak-republic-venice-commission-issues-urgent-opinion-on-the-draft-amendments-to-the-constitution>

49 <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/cpt&ZakZborID=13&CisObdobia=9&ID=733>

„(6) Slovenská republika si zachováva zvrchovanosť **predovšetkým** vo veciach národnej identity **tvorenej najmä** základnými kultúrno-etickými otázkami, ktoré sa týkajú ochrany života a ľudskej dôstojnosti, súkromného a rodinného života, manželstva, rodičovstva a rodiny, verejnej morálky, osobného stavu, kultúry a jazyka, ako aj rozhodovania o veciach s tým súvisiacich v oblasti zdravotníctva, vedy, výchovy, vzdelávania, osobného stavu a dedenia.

(7) Nič v tejto ústave a ústavných zákonoch nemožno vykladať ako súhlas Slovenskej republiky s prenosom výkonu časti jej práv vo veciach tvoriacich národnú identitu.“

Nový odsek 7 hovorí, že nič v ústave, a teda ani ustanovenie o tom, že Slovenská republika môže preniesť výkon niektorých práv na EÚ a že právne záväzné akty EÚ a medzinárodné ľudskoprávne zmluvy majú prednosť pred zákonmi, nemožno vykladať tak, že by Slovenská republika súhlasila s prenosom výkonu časti svojich práv vo veciach tvoriacich národnú identitu vytvorenú odsekom 6. Toto ustanovenie tak vytvára priestor pre vlád-

ne orgány aj súdy potenciálne odmietnuť interpretáciu slovenského právneho poriadku v súlade s medzinárodnými ľudskoprávnymi štandardmi, odmietnuť vykonávať časti medzinárodných zmlúv, rozhodnutia Súdneho dvora EÚ alebo Európskeho súdu pre ľudské práva, ako aj rôzne normy Európskej únie, čo je z pohľadu zachovania doterajších garancií ochrany ľudských práv neprijateľné.

Arbitrárnosť a nepredvídateľnosť

Z pohľadu právneho štátu je významným rizikom tejto právnej úpravy jej nejednoznačnosť. Ustanovenie vytvárajúce koncept národnej identity používa slovo „predovšetkým“, čo znamená, že Slovenská republika môže odmietnuť medzinárodné štandardy nielen vo veciach národnej identity, ale potenciálne aj v iných, ktoré nie sú v novom ustanovení ako

súčasť národnej identity vymenované. Obsah národnej identity je upravený slovom „najmä“. čo znamená, že zoznam oblastí, ktoré tvoria obsah národnej identity, nie je konečný. Pritom len tie, ktoré sú v danom ustanovení vymedzené ako príklady, už pokrývajú širokú škálu oblastí od práva na súkromný a rodinný život až po vedu.

Jeden zo základných princípov právneho štátu aj práva ako takého je právna istota. Jazyk práva musí byť jednoznačný, a všetci, ktorí chcú v dobrej viere právo dodržiavať, musia vedieť alebo vedieť rozumne predpokladať, čo je jeho obsahom.

Ak Ústava stanovuje, že Slovenská republika nebude v určitých situáciách rešpektovať medzinárodné zmluvy alebo medzinárodné súdy, ako je Súdny dvor EÚ či Európsky súd pre ľudské práva, a zároveň tieto situácie ohraničí slovami „najmä“ a „predovšetkým“ bez jasnej definície, tak je problém okrem princípov, o ktorých hovoríme vyššie, aj v tom, že taký text vytvára priestor na svojvoľné rozhodovanie. To znamená, že podľa potreby a úvahy môžu slovenské orgány vrátane súdov rozhodovať, či niečo je alebo nie je súčasťou národnej identity, alebo či si v danej veci „zachováваме zvrchovanosť“ alebo rešpektujeme medzinárodné dohody. Z toho vyplýva riziko arbitrárnosti a nepredvídateľnosti, čo vylučuje dôveru. Nielen dôveru iných štátov voči

nám, ale aj dôveru občanov voči štátu.

Na to, čo je kultúrno-etická otázka verejnej morálky, vedy alebo súkromného života, môžu mať ľudia rôzny názor. Prijatý text neposkytuje možnosť predpokladať, ako na tieto a podobné otázky budú odpovedať súdy, ktorým bola interpretácia týchto nových ustanovení plne zverená.

Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky vo svojej reakcii⁵⁰ k stanovisku Benátskej komisie uviedlo, že Benátska komisia akoby predpokladala svojvoľu, ba až zlovôľu slovenských orgánov pri dodržiavaní záväzkov z medzinárodného práva. Stredisko pripomína, že ochrana občanov pred svojvoľou až zlovôľou štátnych orgánov je podstatou demokratických ústavných systémov. Ani nezávislosť súdnictva, prezumpcia nevinny, povinnosť štátnych orgánov konať len to, čo im zákon dovoľuje, by nemuseli existovať, keby sme nepredpokladali riziko „svojvoľe, ba až zlovôľe“ štátnych orgánov.

Riziko konfliktu s medzinárodným a európskym právom

Pacta sunt servanda

Viedenský dohovor o zmluvnom práve, ktorý je jedným

z pilierov medzinárodného práva, obsahuje všeobecne

⁵⁰ <https://www.justice.gov.sk/tlacovespravy/reakcia-ministerstva-spravodlivosti-sr-na-naliehave-stanovisko-benatskej-komisie-zo-dna-24-septembra-2025/>

známu zásadu *pacta sunt servanda* (zmluvy sa majú dodržiavať) a tiež ustanovenie, že štát sa nemôže dovoľávať ustanovení svojho vnútroštátneho práva ako dôvodu pre neplnenie zmluvy.

Doplnené ustanovenie ústavy je v rozpore s týmto princípom, pretože hovorí, že v prípadoch týkajúcich sa národnej identity si Slovenská republika zachováva zvrchovanosť, a teda môže konať v rozpore s medzinárodnými zmluvami, ktorými presunula časť výkonu svojich práv. To je predovšetkým prípad zmlúv o EÚ, ale aj Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd vo vzťahu k jurisdikcii Európskeho súdu pre ľudské práva.

26

V kontexte práva Únie platí, že národná identita obsiahnutá v politických a ústavných systémoch štátov požíva ochranu a Únia ju musí rešpektovať.⁵¹ Popri nej však v EÚ platí aj tzv. zásada prednosti práva Únie, ktorá síce nie je upravená zakladajúcimi zmluvami, ale je vytváraná postupne rozhodovacou praxou Súdneho dvora EÚ. Jej obsahom je princíp, že právo Únie je samostatný a autonómny právny systém, ktorý existuje popri práve národných štátov a zaväzuje členské štáty. Tie sú v prípade rozporu po-

vinné dodržiavať právo Únie, resp. neaplikovať národné právo, ani ak má ústavnú formu, s čím súvisí aj koncepcia záväznosti rozhodnutí Súdneho dvora EÚ. Koncepcia záväznosti tiež nie je upravená v zakladajúcich zmluvách. Tie hovoria iba o tom, že národné súdy majú za istých okolností povinnosť dávať Súdnemu dvoru EÚ prejudiciálne otázky, aby pre nich interpretoval európske právo, pričom sú následne národné súdy danej krajiny interpretáciou Súdneho dvora viazané. Z judikatúry Súdneho dvora však vyplýva, že zásada prednosti práva Únie okrem iného vyžaduje, aby bolo toto právo vykonávané v každej krajine rovnako, s čím súvisí širšia povinnosť aj ostatných štátov rešpektovať takéto rozhodnutia Súdneho dvora, aj keď sa týkajú iného štátu.

Súdny dvor EÚ už v minulosti rozhodol v prípadoch proti Maďarsku, Poľsku a Nemecku, že princíp prednosti práva EÚ nemožno obísť argumentom národnej identity, ani ak je tvorená ústavným textom. Stredisko napríklad v pripomienkovom konaní k návrhu novely ústavy upozorňovalo na prípad Kreil (C-285/98), keď nemecká ústava zakazovala ženám pôsobenie v armáde mimo zdravotníckych alebo hudobných zložiek. Pre roz-

⁵¹ Čl. 4 ods. 2 Zmluvy o EÚ

por so smernicou o rovnakom zaobchádzaní Nemecko spor pred Súdny m dvorom prehralo a ústavu zmenilo.

Kedže novela ústavy vytvorila pre orgány Slovenskej republiky priestor neakceptovať

Čo bol deklarovaný cieľ zmien?

Dôvodová správa k ustanoveniu, ktoré hovorí, že nič v ústave nemožno vykladať ako súhlas s prenosom výkonu časti práv vo veciach národnej identity, uvádza nasledovné:

„Interpretačný význam navrhovaného ustanovenia odseku 7 je dôležitý aj vo vzťahu k potenciálnemu či už existujúcemu aktivizmu medzinárodných súdov a inštitúcií zasahujúcemu do výlučných právomocí národných štátov, respektíve práv, ktorých výkon nebol prenesený na medzinárodné inštitúcie. Takéto rozhodnutia by v zmysle navrhovaného ustanovenia nemohli byť interpretované ako záväzné pre Slovenskú republiku, pokiaľ by zasahovali do základných kultúrno-etických otázok, napríklad ohľadom definície manželstva, ochrany života či ľudskej dôstojnosti.“

Tzv. „aktivizmus“ medzinárodných súdov nie je náhodný text, bola to základná kritika

prednosť práva EÚ, Európska komisia už v novembri 2025 začala voči Slovensku konanie vo veci porušenia základných princípov práva Únie,⁵² najmä zásady prednosti, autonómie, účinnosti a jednotného uplatňovania práva Únie.

konzervatívnych kruhov po prijatí rozsudku Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Fedotova*.⁵³ V ňom súd rozhodol, že Rusko porušilo právo na súkromný a rodinný život podľa článku 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd tým, že odprelo párom rovnakého pohlavia možnosť uzavrieť právny zväzok. Veľká komora potvrdila rozhodnutie s tým, že Rusko malo pozitívnu povinnosť poskytnúť právny rámec pre páry rovnakého pohlavia, aby boli ich vzťahy oficiálne uznané a chránené, a to vrátane aspektov ako dedičstvo, zdanovanie a vzájomná pomoc, pričom zároveň povedal, že ochrana tradičnej rodiny nemôže ospravedlniť absenciu právneho rámca pre páry rovnakého pohlavia.

V časti materiálu novely ústavy *doložka zlučiteľnosti s právom EÚ* predkladateľa citujú štyri rozsudky Súdneho dvora EÚ. Jeden z nich hovorí, že

⁵² https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/inf_25_2481

⁵³ Pozri napr.: <https://www.postoj.sk/122613/ako-sud-vo-svojich-verdiktoch-coraz-viac-pritvrdoval> a <https://www.postoj.sk/122613/ako-sud-vo-svojich-verdiktoch-coraz-viac-pritvrdoval>

podmienky na právne uznanie zmeny pohlavia si stanovujú štáty; podľa ďalších troch pravidiel týkajúce sa manželstva a toho, kto do neho môže v krajine vstúpiť, si určujú členské štáty samy.

Z kontextu sa teda javí, že nové ústavné zásady, ktoré sa vzťahujú na širokú škálu medziludských vzťahov s doteraz nejasnými následkami, prijal zákonodarný zbor s cieľom neuznať páry rovnakého pohlavia a limitovať právne uznanie prepisu rodu, čo má byť súčasťou našej národnej identity.

Súdny dvor EÚ následne v novembri 2025 vydal rozsudok vo veci Trojan voči Poľsku, v ktorom v duchu svojej doterajšej judikatúry o naplnení zásady voľného pohybu osôb v EÚ rozhodol, že štát nemôže z dôvodu vnútroštátnej úpravy neuznať legálne uzavreté manželstvo páru rovnakého pohlavia v inom členskom štáte a nemôže ani odmietnuť

prepis sobášneho listu, ak je to jediná forma realizácie takého uznania v danej krajine. Pointou tohto a predchádzajúcich rozhodnutí týkajúcich sa párov rovnakého pohlavia je skutočnosť, že vnútroštátna úprava v jednej krajine nemôže znemožniť občanom Únie vykonávať svoje práva, ktorých súčasťou je voľný pohyb osôb a práva z neho vyplývajúce.

Zmena ústavy teda vytvára priestor na to, aby v prípade rovnakého sporu v Slovenskej republike sudy nerešpektovali právo Únie.

Stredisko zároveň pripomína, že v Európskej únii iba Poľsko, Slovensko, Rumunsko, Bulharsko a Lotyšsko (kde sa však očakáva prijatie legislatívy v roku 2026) neuznávajú žiadnu formu právneho zväzku párov rovnakého pohlavia. Ostatné krajiny umožňujú nejakú formu zväzku, z toho v 17 krajinách je možné uzavrieť aj manželstvo.

Náhradné materstvo

Čl. 15 bol doplnený odsekom 5, ktorý znie:

„(5) Dohoda o porodení dieťaťa pre iného sa zakazuje.“

Náhradné/surogátne materstvo nebolo na Slovensku legálne realizovateľné ani doteraz. Zákon o rodine hovorí, že matka je žena, ktorá die-

ťa porodila, a dohody alebo zmluvy, ktoré sú s tým v rozpore, sú neplatné. Potenciálne by mohla byť taká dohoda aj trestne postihnutelná ako

obchodovanie s ľuďmi. Doplnenie ústavy v tomto smere potvrdzuje tento právny stav. Tento postoj zároveň nie je v Európe zatiaľ ojedinelý, vo väčšine krajín nie je surrogátne materstvo dostupné, respektíve ak je vôbec zákonom upravené, tak sa na neho vzťahujú rôzne prísne podmien-

ky.⁵⁴ V Holandsku či Grécku je napríklad možné, ale iba v altruistickej forme, to znamená bez odplaty a musí po ňom nasledovať štandardný postup adopcie. Treba však povedať, že Slovensko je nateraz jedinou krajinou, ktorá zakazuje náhradné materstvo ústavou.

Rovnaké odmeňovanie

Čl. 36 sa dopĺňa odsekom 3, ktorý znie:

„(3) Rovnosť medzi mužmi a ženami pri odmeňovaní za vykonanú prácu sa zaručuje.“

Rovnosť v odmeňovaní už predtým vyplývala z domácej legislatívy, medzinárodných zmlúv aj z práva Únie, avšak

týmto sa explicitne povýšila na ústavné právo, čo hodnotíme pozitívne.

Rodičovstvo

V čl. 41 sa za odsek 1 (manželstvo z 2015) vkladá nový odsek 2, ktorý znie:

„(2) Rodičmi dieťaťa sú matka a otec; matkou dieťaťa je žena a otcom dieťaťa je muž.“

Doterajšie odseky 2 až 6 sa označujú ako odseky 3 až 7.

Toto ustanovenie je opäť namierené proti dúhovým rodinám. Hoci v platnom právnom stave nebolo ani doteraz možné zapísať do rodného listu dvoch otcov či dve matky, judikatúra Súdneho dvora EÚ v dôsledku voľného po-

hybu osôb aj tu požadovala uznávať rodičovské vzťahy, ktoré legálne vznikli v inom členskom štáte, pričom síce nemusia vydávať rodné listy, ak neumožňujú rodičovstvo osôb rovnakého pohlavia, ale musia umožniť vydanie občianskeho preukazu, a teda uznať vznik občianstva následkom

⁵⁴ Surrogacy: The legal situation in the EU, David de Groot, 2025, EP, dostupné na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/769508/EPRS_BRI\(2025\)769508_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/769508/EPRS_BRI(2025)769508_EN.pdf)

občianstva jedného z rodičov (Pančarevo)⁵⁵. Javí sa teda, že toto ustanovenie sle-

duje okrem iného aj nerešpektovanie tohto rozsudku.

Osvojenie

V čl. 41 sa za odsek 4 vkladá nový odsek 5, ktorý znie:

„(5) Osvojiť maloleté dieťa môžu manželia alebo jeden z manželov, ktorý žije s niektorým z rodičov dieťaťa v manželstve, alebo pozostalý manžel po rodičovi alebo osvojiteľovi maloletého dieťaťa. Maloleté dieťa môže výnimočne osvojiť aj osamelá osoba, ak je osvojenie v záujme dieťaťa. O osvojení rozhoduje súd.“

Toto ustanovenie prevzaté zo zákona o rodine zvyšuje výnimočnosť osvojenia osamelou osobou na ústavný princíp a zároveň vylučuje osvojenie párami rovnakého pohlavia. Podstatou jeho kritiky či už v ústavnej forme, alebo v texte zákona o rodine je, že podľa Dohovoru o právach dieťaťa

má byť pri osvojení záujem dieťaťa prvoradý. To znamená, že voľba, či je pre osvojenie najlepší manželský pár, osamelá osoba alebo iný pár, ak to legislatíva umožňuje, má závisieť od najlepšieho záujmu daného dieťaťa v danom individuálnom prípade, a nie od ústavy.

30

Sexuálna výchova

V čl. 41 sa za odsek 6 vkladá nový odsek 7, ktorý znie:

„(7) Výchovu a vzdelávanie detí v oblasti formovania intímneho života a sexuálneho správania možno poskytovať len so súhlasom zákonného zástupcu. Vzdelávanie zamerané na ochranu zdravia, telesnú integritu a prevenciu zneužívania tvorí súčasť všeobecného vzdelávania detí v podobe primeranej ich veku.“

Stredisko vo svojich pripomienkach k tomuto textu upozorňovalo, že sexuálna výchova je, aspoň formálne, súčasťou vzdelávacieho programu na Slovensku už 40 rokov. Deti majú navyše právo na

komplexné vzdelanie vrátane v oblasti sexuality a reprodukčných práv za podmienky, že je také vzdelávanie prispôbené deťom podľa veku a vývoja, relevantné a postavené na aktuálnych vedeckých

⁵⁵ V.M.A. Proti Stolična obština, rajon „Pančarevo“, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:62020CJ0490>

poznatkoch a ľudskoprávnych štandardoch.

Tento záväzok štátu vyplýva nielen z Dohovoru na ochranu práv dieťaťa, ale aj z Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien, ktorý upravuje právo dievčat dostať informácie týkajúce sa možnosti plánovania rodiny, a Dohovoru Rady Európy o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním, ktorý upravuje povinnosť zabezpečiť deťom vzdelávanie na prvom aj druhom stupni o rizikách sexuálneho vykorisťovania a sexuálneho zneužívania, pričom sa nevylučuje spolupráca s rodičmi.

Domnievame sa, že aj pre tieto výhrady bola doplnená posledná veta tohto ustanovenia, ktoré sa týka ochrany zdravia, pričom to by malo podľa nášho názoru zahŕňať aj reprodukčné zdravie.

V praxi budú školy a jednotliví učitelia, ktorí budú musieť

vyhodnocovať, či dodržiavajú ústavu, a rodičia zároveň budú môcť namietat, že konkrétna prednáška alebo vzdelávanie je v rozpore s ústavou, a dožadovať sa práva nepovolit také vzdelávanie svojmu dieťaťu. V konečnom dôsledku sa tak školy môžu radšej vyhýbať akémukoľvek vzdelávaniu, ktoré by s témou sexuality mohlo súvisieť, aby sa vyhli komplikáciám.

Je potrebné zdôrazniť, že hoci existuje právo rodičov na výchovu svojich detí v súlade s vlastným presvedčením, rovnako ako každé iné právo nie je bezhraničné a nezahŕňa možnosť vzdať sa v mene dieťaťa práva na vzdelanie v akejkoľvek oblasti pri rešpektovaní rámcov, ktoré sme uviedli na začiatku.

Úlohou štátu je vytvárať citlivý balans medzi právami rodičov a ich detí pri rešpektovaní najlepšieho záujmu dieťaťa, namiesto toho však Ústava rezignuje na práva detí v prospech rodičov.

Pohlavie

„Čl. 52a

Slovenská republika uznáva len biologicky určené pohlavie muža a ženy.“

Pôvodný vládny návrh novely ústavy nespomínal slová „biologicky určené“. Stredisko k pôvodnému návrhu namie-

talo, že nereflektuje realitu intersex ľudí a nie je zrejmé, aký má tento text cieľ, pretože z biologického či medicín-

skeho pohľadu je to deklarácia faktu a nemá prečo byť predmetom uznania. Naopak, sebaidentifikácia na základe rodu, teda nie biologického pohlavia, ale spoločenských predstáv o mužskosti a ženskosti, je súčasťou práva na súkromný život a toto ustanovenie by teda nemalo slúžiť na diskrimináciu na základe sexuálnej orientácie alebo rodovej identity.

Slová „biologicky určené“ boli do návrhu doplnené v parlamente. Vláda aj ministerstvo spravodlivosti v citovanej reakcii na stanovisko Benátskej komisie uviedli: “V návrhu novely ústavy tak nejde o žiadnu novinku, ale o zachovanie súčasného stavu. Rovnako tak práva transexuálnych osôb z hľadiska tranzície zostávajú zachované a nič sa na ich statuse nemení.”

Napriek tomu pri absencii odpovedí na to, čo presne znamená toto ustanovenie (ako a kedy je pohlavie biologicky určené a ako sa to týka intersex ľudí, ľudí s abnormálnymi chromozómami či ľudí v hormonálnej terapii a pod.), je text ústavy predmetom rôznych interpretácií. Konferencia biskupov Slovenska vo svojich pripomienkach k návrhu reformy Občianskeho

zákonníka⁵⁶ uviedla, že Ústava zmenu pohlavia nepripúšťa. Deje sa tak v čase, keď mimovládne organizácie upozorňujú,⁵⁷ že viaceré matričné úrady na Slovensku odmietali plniť svoju zákonnú povinnosť vykonávať pri zmene pohlavia zmenu mena a rodného čísla po tom, ako v apríli 2024 minister zdravotníctva stiahol medicínske štandardy liečby transrodových ľudí.

Aj do tejto diskusie vstúpil v marci 2026 Súdny dvor EÚ, ktorý vydal rozsudok vo veci Shipova proti Bulharsku⁵⁸, v ktorom povedal, že zásada voľného pohybu osôb v EÚ sa „*má vykladať tak, že bráni právnej úprave členského štátu, ktorá neumožňuje zmenu údajov o pohlaví, ako je pohlavie, priezvisko, priezvisko po otcovi, meno a osobné identifikačné číslo, zaznamenaných v matrikách tohto členského štátu, štátneho príslušníka tohto členského štátu, ktorý uplatnil svoje právo voľne sa pohybovať a zdržiavať v inom členskom štáte. Právo EÚ sa má vykladať v tom zmysle, že bráni tomu, aby bol súd členského štátu viazaný výkladom vnútroštátnej právnej úpravy, ktorý vydal ústavný súd tohto členského štátu a ktorý môže predstavovať právnu pre-*

⁵⁶ <https://www.slov-lex.sk/pripomienky/legislativne-procesy/SK/LP/2025/486/pripomienky/17cc3b52-ecb2-4d20-a516-9ba169f2e942/detail>

⁵⁷ <https://www.saplina.org/ministerstvo-zdravotnictva-rusi-medicinske-standardy.html>

⁵⁸ https://infocuria.curia.europa.eu/tabs/jurisprudence?sort=DOC_DATE-DESC&searchTerm=%22C-43%2F24%22&publishedId=C-43%2F24

kážku zápisu zmeny údajov o pohlaví do matrik dotknutého členského štátu v rozpore s výkladom práva EÚ, ktorý vydal Súdny dvor.”

V Bulharsku totiž ústavný súd vyslovil výklad bulharskej ústavy tak, že uznáva iba biologicky určené pohlavie a neumožňuje sebaidentifikáciu, v dôsledku čoho bulharskej občianke po tranzícii v Taliansku neboli bulharský-

Kríza faktov

Stredisko vo svetle diskusie pred prijatím novely ústavy a po ňom, ktorá podľa nášho názoru ohrozuje ľudské práva mnohých slovenských občanov a občianok, upozorňuje na ohrozenie právneho štátu a demokracie na Slovensku aj v súvislosti s prijímaním verejných politik pri zrejmom nedostatku dát a faktov, namiesto ktorých vo verejnej diskusii dominujú pocity a nepodložené mýty.

Povinnosťou štátnych orgánov a verejných funkcionárov je vysvetľovať význam, obsah a prínos medzinárodných štandardov ľudských práv, ktorých základom je civilizačný posun k akceptácii odlišností medzi jednotlivcami a rešpekt k ľudskej dôstojnosti každého jedného človeka bez rozdielu. Následne je ich úlohou tieto štandardy naplňať a v dobrej viere sa im verejný-

mi orgánmi vydané dokumenty reflektujúce túto zmenu.

Vo svojom rozsudku súd tiež uviedol, že *“tolerovanie diskriminácie na základe rozdielu medzi biologickým pohlavím a rodovou identitou by sa vo vzťahu k transrodovej osobe rovnalo nerešpektovaniu dôstojnosti a slobody, na ktorú má nárok a ktorú je Súdny dvor povinný chrániť.”*

mi politikami snažiť približovať.

Zmena ústavy však na tento prístup rezignovala a naopak volá po nerešpektovaní medzinárodných dohôd a štandardov, ak s nimi časť spoločnosti nesúhlasí, bez ohľadu na dôvody.

Že na dôvodoch záleží, bolo vidieť aj v diskusii o novele ústavy. Poslanci hovorili o mýte tzv. 72 pohlaví, ktoré nikto nepresadzoval a nežiadal. Podpredseda parlamentu po prijatí novely ústavy, ktorá zásadne zmenila postoj k medzinárodnému spoločenstvu, Európskej únii, vzťahom rodičov k deťom a zaviedla ústavné princípy vylúčenia párov rovnakého pohlavia, dúhových rodín, transrodových a intersex ľudí zo spoločnosti, hovoril o tom, že sa mu nepáči predstava, že by sa dvaja muži na Slovensku bozkávali na uli-

ci. Konferencia biskupov Slovenska v citovanej pripomienke hovorila o tom, že zmena pohlavia je plastická operácia sprevádzaná hormonálnou liečbou (plastické operácie sú pritom ojedinelé a na Slovensku nie sú a neboli vykonávané vôbec).

Podobne v téme sexuálnej výchovy na školách Stredisko v tlačovej správe upozorňovalo na to, že je úlohou orgánov štátu a ich predstaviteľov vy-

svetlovať, prečo je potrebné, aby deti prijímali informácie primerané ich veku aj v oblasti sexuálneho a reprodukčného zdravia, a čo je v praxi obsahom takého vzdelávania, aby odstránili obavy časti verejnosti a zabránili šíreniu mýtov a dezinformácií o tzv. sexualizácii detí. Využiť môžu množstvo výskumov, analýz a návodov, ktoré vypracovali slovenské aj medzinárodné inštitúcie, najmä UNESCO.

Odporúčania:

Stredisko odporúča:

1. **vláde Slovenskej republiky** prijať záruky a opatrenia na zabezpečenie plného uplatňovania práv poskytovaných Dohovorom o ľudských právach a základných slobodách tak, ako je interpretovaný Európskym súdom pre ľudské práva.
2. **Ministerstvu vnútra Slovenskej republiky a Ministerstvu zdravotníctva Slovenskej republiky** zabezpečiť dostupnosť právneho uznania zmeny pohlavia a zdravotnej starostlivosti potvrdzujúcej rod, ako aj efektívnych opravných prostriedkov v prípade, ak sú tieto odmietnuté.
3. **Ministerstvu školstva výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky** prijať opatrenia na zabezpečenie rešpektovania práva detí na komplexné vzdelanie aj v oblasti sexuality a reprodukčných práv (za predpokladu, že takéto vzdelávanie je prispôbené veku a vývoju detí, relevantné a založené na súčasných vedeckých poznatkoch a štandardoch ľudských práv).

3. Diskriminácia sluchovo znevýhodnených ľudí na Slovensku

35

Zistenia naznačujú, že diskriminácia osôb so sluchovým znevýhodnením na Slovensku nie je len výsledkom individuálnych zlyhaní, ale do značnej miery súvisí s nedostatočne nastavenými legislatívnymi, inštitucionálnymi a systémovými mechanizmami.

Diskriminácia osôb so sluchovým znevýhodnením predstavuje komplexný spoločenský a právny problém, ktorý sa neprejavuje len v jednotlivých prípadoch nerovného zaobchádzania, ale aj v pretrvávajúcich systémových bariérach obmedzujúcich ich prístup k informáciám, službám a plnohodnotnej účasti na spoločenskom živote. Diskriminácia osôb so sluchovým znevýhodnením sa na Slovensku prejavuje najmä prostredníctvom pretrvávajúcich komunikačných, informačných a inštitucionálnych bariér, ktoré obmedzujú ich plnohodnotnú účasť na spoločenskom živote. Organizácie pôsobiace v oblasti ochrany práv osôb so sluchovým znevýhodnením deklarujú, že aktuálna legislatíva je dostatočná, avšak v aplikačnej praxi pretrváva významný rozdiel medzi deklarovanými právami a ich reálnym výkonom.⁵⁹ Komisárka pre osoby so zdravotným postihnutím síce eviduje postupné zlepšovanie dodržiavania ľudských práv, no aj napriek tomu sa osoby so sluchovým postihnutím naďalej stretávajú s prekážkami a diskriminačnými postupmi v rôznych oblastiach života. Pretrvávajú najmä bariéry v oblasti prístupnosti verejných služieb,

v zamestnávaní či vzdelávaní. Často dochádza k obmedzovaniu práva na informácie, práva na primeranú komunikáciu, začlenenie do školy a na pracovisko, práva na nezávislý život v komunite, práva podieľať sa na politickom a verejnom živote, zúčastňovať sa na kultúrnych aktivitách a mať prístup k spravodlivosti. Za príčinu porušovania týchto práv možno považovať pretrvávajúci nedostatok povedomia o právach, špecifických potrebách a nárokoch na primerané úpravy. V neposlednom rade k vytváraniu bariér a diskriminačným postojom prispieva aj nedostatok ľudí tlmočiacich do slovenského posunkového jazyka a fakt, že tlmočnicke služby nie sú regionálne rovnomerne dostupné.⁶⁰ Uvedené skutočnosti naznačujú, že mnohé bariéry, ktorým osoby so sluchovým znevýhodnením čelia, majú systémový charakter a súvisia s nedostatočným zohľadňovaním ich komunikačných potrieb pri tvorbe verejných politik a poskytovaní služieb.

Na Slovensku žije približne 250-tisíc sluchovo postihnutých ľudí. Toto číslo zahŕňa nepočujúcich, nedoslýchavých a ohluchnutých, teda ľudí, ktorí stratili sluch v priebehu života, kde sa zaraďujú aj po-

⁵⁹ Z odpovede Asociácie nepočujúcich Slovenska na otázku Strediska zo dňa 23. februára 2026 a z odpovede Občianskeho združenia svet ticha na otázku Strediska zo dňa 18. februára 2026.

⁶⁰ Z odpovede Úradu komisára pre osoby so zdravotným postihnutím na otázku Strediska zo dňa 5. marca 2026.

čujúci dôchodcovia postupne strácajú sluch.⁶¹ Ľudí, ktorí sú odkázaní na používanie posunkového jazyka ako primárnej formy komunikácie, je na Slovensku približne 4-tisíc.⁶² Z praxe Strediska vyplýva, že mnohí z týchto ľudí sa napriek snahe o integráciu do spoločnosti naďalej stretávajú s diskriminačným zaobchádzaním.

V oblasti bývania dochádza napríklad k odmietaniu uzatvorenia nájomnej zmluvy výlučne z dôvodu sluchového postihnutia, a to bez osobného stretnutia či objektívneho posúdenia žiadateľa. Ľudia so zdravotným znevýhodnením sami o sebe čelia špecifickým výzvam a ľudskoprávnym problémom a v kombinácii s inými formami sociálneho ohrozenia je situácia týchto ľudí v oblasti bývania ešte citlivejšia.⁶³ Na trhu práce sa stretávajú s odmietaním zo strany zamestnávateľov pre samotnú skutočnosť, že sú nepočujúci, pričom pretrvávajú stereotypy, stigmatizácia a zovšeobecňovanie individu-

álnych negatívnych skúseností. Mimoriadne závažná je situácia v oblasti duševného zdravia, kde absentuje systematická a dostupná psychologická a psychiatrická starostlivosť v posunkovom jazyku, čo má vážne dôsledky pre prevenciu aj včasnú intervenciu. Nepočujúci dôchodcovia sú v zariadeniach sociálnych služieb neraz vystavení sociálnej izolácii a psychickému úpadku v dôsledku nemožnosti komunikovať a neprispôsobeného prostredia. Osobitne zraniteľnú skupinu predstavujú nepočujúci Rómovia, u ktorých sa kumulujú viaceré formy znevýhodnenia.⁶⁴ Pretrvávajú aj kultúrne bariéry, hoci existujú iniciatívy smerujúce k zlepšeniu prístupnosti verejných a kultúrnych inštitúcií.⁶⁵ V zdravotníctve nedostatok tlmočenia do slovenského posunkového jazyka vytvára komunikačné bariéry medzi pacientmi a zdravotníckym personálom.⁶⁶ Vo vzdelávaní sú nepočujúci študenti odkázaní najmä na integráciu do počujúceho prostredia, pričom

61 Monika Mikulcová, 'Nekričte na nás, odkazujú nepočujúci. S čím zápasia? Takéto problémy by ste nechceli mať!' (Plus 7 dní, 4. apríl 2020) <https://plus7dni.pluska.sk/domov/nekricte-nas-odkazuju-nepocujuci-cim-zapasia-taketo-problemy-ste-nechceli-mat> navštívené dňa 22. januára 2026.

62 Natália Bačíková a Tamara Eliašová, 'Na Slovensku žijú štyri tisícky nepočujúcich, no máme iba 25 tlmočníkov. Na obzore je však nádej na zmenu' (TVNOVINY.sk, 28. jún 2025) <https://tvnoviny.sk/domace/clanok/975174-na-slovensku-ziju-styri-tisicky-nepocujucich-no-mame-iba-25-tlmochnikov-na-obzore-je-vsak-nadej-na-zmenu> navštívené dňa 22. januára 2026.

63 Právo na bývanie. Výskumné sondy v oblasti uplatňovania práva na bývanie na Slovensku. Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, Bratislava, 2019. Dostupné na: https://www.snslp.sk/wp-content/uploads/Pravo_na_byvanie.pdf

64 Blížšie pozri: https://www.silentworld.sk/wp-content/uploads/2025/03/ROMOVIA-A-ICH-MIESTO_A5.pdf a https://www.silentworld.sk/wp-content/uploads/2025/03/brozura_svet_ticha.pdf

65 Blížšie pozri: <https://pristupnost.spj.sk/porovnanie-udajov-z-rokov-2020-a-2024-o-bezbarierovom-pristupe-muzei-a-kulturnych-institucii-na-slovensku-z-hladiska-nepocujucich-osob/>

66 Blížšie pozri: <https://www.nepocujuci.sk/sk/node/285>

systemová podpora, vrátane dostatočného zabezpečenia tlmočenia a bilingválneho prístupu, je stále nedostatočná.⁶⁷ Mimoriadne dôležitou a aktuálnou je tiež otázka pripravenosti systému ochrany obyvateľstva a záchranných zložiek na potreby osôb so zdravotným postihnutím v krízových situáciách, ktorou sa v roku 2025 zaoberala aj Komisárka pre osoby so zdravotným postihnutím. Osoby so sluchovým postihnutím sú v takýchto situáciách osobitne ohrozené z dôvodu nedostatočne prístupných varovných systémov, nedostupnosti informácií v zrozumiteľných a alternatívnych formách a prekážok v komunikácii so záchrannými zložkami. Problémom býva jednostrannosť varovaní (výlučne zvuková alebo výlučne vizuálna forma), oneskorené reakcie a nedostatočná asistencia. Tieto nedostatky predstavujú nielen diskriminačné zaobchádzanie, ale aj zlyhanie povinnosti štátu chrániť život každého jednotlivca, pričom osoby so zdravotným postihnutím si vzhľadom na zvýšenú zraniteľnosť vyžadujú osobitnú ochranu. Komisárka pre osoby so zdravotným postihnutím považuje za nevyhnutné zabezpečiť prístup k zdravotnej starostlivosti, kompenzačným pomôckam, sociálnym službám, informá-

ciám o ohrození a varovným systémom prispôsobeným rôznym typom postihnutia.⁶⁸ Tieto príklady naznačujú, že bariéry, ktorým čelia osoby so sluchovým znevýhodnením, presahujú jednotlivé sektory a majú výrazne medziodvetvový charakter.

Ďalším z kľúčových faktorov je samotná povaha poruchy sluchu, najmä ak je prítomná od narodenia. V takých prípadoch výrazne zasahuje do možnosti plnohodnotne si osvojiť hovorený jazyk väčšiny spoločnosti, pričom limity v komunikácii so svetom počujúcich sa často stávajú celoživotnou bariérou. S tým úzko súvisí jav jazykovej depriácie v ranom detstve, ktorá môže negatívne ovplyvniť kognitívny vývin, sociálnu reguláciu aj emocionálne spracovanie podnetov. Významnú úlohu zohráva aj nedostatok vizuálnych a bilingválnych prístupov v edukácii, teda systematického prepájania hovoreného jazyka s posunkovým jazykom, ako aj nedostatočné sprostredkovanie informácií, vrátane tém duševného zdravia, v posunkovom jazyku. Dlhodobá pretrvávajúca marginalizácia a diskriminácia, ktoré sa prejavujú najmä obmedzenou dostupnosťou informácií, verejných služieb a odbornej podpory v posun-

⁶⁷ Bližšie pozri: <https://nepocujuci.sk/sk/node/291#>

⁶⁸ Z odpovede Úradu komisára pre osoby so zdravotným postihnutím na otázky Strediska zo dňa 5. marca 2026.

kovom jazyku. K zraniteľnosti tejto skupiny prispieva aj ekonomické znevýhodnenie, keďže osoby so sluchovým znevýhodnením čelia sťažnému prístupu na trh práce. Situáciu môže komplikovať aj samotná príčina poruchy sluchu a prítomnosť komorbidít. Dôsledky jazykovej deprivácie spolu s pretrvávajúcimi komunikačnými bariérami zároveň obmedzujú prístup nepočujúcich k psychologickým a psychiatrickým službám, pričom nízka frekvencia kontaktu odborníkov s touto skupinou nevytvára dostatočný tlak na systematické riešenie tejto problematiky. Stretnutie sa s odlišnou formou komunikácie, teda posunkovým jazykom, a so špecifickými pre-

javmi správania nepočujúcich môže vyvolávať odstup alebo viesť k nesprávnej interpretácii správania, ktoré však zodpovedá kultúrnym vzorcom komunity nepočujúcich. Napokon, nepočujúci sú tradične vylučovaní zo všeobecných výskumov, a to čiastočne preto, že ich hlavný problém sa redukuje na samotnú stratu sluchu a súvisiace vzdelávacie otázky, a čiastočne z dôvodu náročnosti získavania dát o tejto špecifickej populácii.⁶⁹ Zistenia Strediska zároveň ukazujú, že diskriminácia sluchovo znevýhodnených osôb má často komplexnú povahu a nemožno ju redukovat' na jediný faktor alebo oblasť spoločenského života.

69 Marek Kanaš: Čierny deň pre komunitu nepočujúcich: Systémové zlyhania a okamžitá potreba reformy duševného zdravia <https://www.innosign.eu/2025/08/20/ciorny-den-pre-komunitu-nepocujucich-systemove-zlyhania-a-okamzita-potreba-reformy-dusevneho-zdravia/>, navštívené dňa 10. februára 2026.

3.1 Legislatívne a systémové nedostatky

Ustanovenie § 2 ods. 1 antidiskriminačného zákona zakazuje diskrimináciu z dôvodu zdravotného postihnutia a ods. 3 tohto paragrafu upresňuje, že dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania spočíva aj v prijímaní preventívnych opatrení na predchádzanie diskriminácii. Adresáti zákazu diskriminácie sú zákonodarcom vyzvaní k prijímaniu takých opatrení, ktorými minimalizujú riziko jeho porušovania. Zo systematiky zákona je zrejmé, že pod opatreniami nemá zákonodarcu na mysli tie podľa § 7 ods. 1 antidiskriminačného zákona, ani dočasné vyrovnávacie opatrenia v zmysle § 8 antidiskriminačného zákona. Primerané opatrenia možno charakterizovať ako úpravy pracoviska a zahŕňajú nové určenie úloh, nadobudnutie alebo zmenu zariadení vrátane úprav budov či pružnú organizáciu práce. V dôvodovej správe zákonodarca konštatuje, že povinnosť prijímať preventívne opatrenia je limitovaná v konkrétnych situáciách najmä finančnými a technickými, ale aj inými možnosťami povinnej osoby. Právna teória ani súdna prax neposkytuje odpovede na otázky o obsahu zákonom požadovaných opatrení. Interpretácii § 2 ods. 3 antidiskriminačného zákona sa vôbec nevenujú, čo

ponecháva subjektom povinným dodržiavať zásadu rovnakého zaobchádzania širokú mieru voľnej úvahy v kontexte formy a obsahu opatrení.⁷⁰

V praxi by malo ísť o povinnosť zamestnávateľov, dodávateľov tovarov a poskytovateľov služieb (nielen podnikateľov), škôl, výchovnovzdelávacích subjektov, poskytovateľov zdravotnej starostlivosti a subjektov podieľajúcich sa na poskytovaní plnení spojených so sociálnym zabezpečením upraviť preventívne antidiskriminačné mechanizmy v ich vnútorných predpisoch, a to nielen deklaratórne, ale tak, aby bolo možné ich reálne implementovať, vyhodnocovať a aby reflektovali požiadavku súdnej preskúmateľnosti plnenia si zákonnej povinnosti dodržiavať zásadu rovnakého zaobchádzania.

Slovenská legislatíva adresuje povinnosť dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania vo vzťahu k zdravotne znevýhodneným osobám pomerne konzervatívne. Zo znenia § 7 ods. 1 antidiskriminačného zákona vyplýva, že povinnosť zabezpečiť rovnaké zaobchádzanie, vrátane prijímania osobitných opatrení, je vo vzťahu k osobám so zdravotným znevýhodnením výslovné upravená len v oblasti za-

mestnania. Právo domáhať sa prijatia primeraných opatrení na pracovisku prináleží výlučne zdravotne postihnutým zamestnancom a zamestnankyniam. Primerané opatrenia môžu spočívať napríklad v technickom prispôsobení priestorov pracoviska, úprave pracovného zariadenia v kontexte pracovnej pozície alebo úprave pracovného času, rozdelení pracovných úloh medzi ďalších zamestnancov alebo poskytnutí možností na odbornú prípravu a integráciu. Primerané opatrenia majú smerovať k odstraňovaniu rôznych bariér, ktoré bránia plnej a účinnej účasti osôb so zdravotným postihnutím na profesijnom živote na základe rovnosti s ostatnými zamestnancami.

Súdny dvor Európskej únie vo svojom prelomovom rozsudku vo veci HK Danmark uvádza, že primerané úpravy v zmysle článku 2 Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím majú široké vymedzenie a majú sa chápať tak, že sa týkajú „*odstraňovania rôznych bariér, ktoré bránia plnej a účinnej účasti osôb so zdravotným postihnutím na profesijnom živote na základe rovnosti s ostatnými zamestnancami*“. Pojem primeraných úprav nezahŕňa len materiálne, ale aj organizačné opatrenia, ktoré môžu

zahŕňať úpravu rýchlosti alebo intenzity práce. Skrátenie pracovného času ako také môže predstavovať primerané úpravy, ak toto skrátenie umožňuje, aby si pracovník udržal zamestnanie.⁷¹ V rozsudku Ca Na Negreta Súdny dvor Európskej únie objasnil, že smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní chráni pracovníka pred automatickým prepustením, keď v priebehu pracovnoprávneho vzťahu došlo k vzniku zdravotného postihnutia tak, že je permanentne neschopný vykonávať úlohy stanovené v jeho pracovnej zmluve. Od zamestnávateľa sa vyžaduje, aby zabezpečil alebo zachoval primerané úpravy, aby si pracovník mohol udržať prácu; zamestnávateľ môže pracovníka prepustiť, len ak dokáže, že takéto úpravy by predstavovali neprimerané zaťaženie.⁷²

Uvedené vymedzenie primeraných úprav zároveň poukazuje na širší význam opatrení smerujúcich k odstraňovaniu bariér, ktoré sa neuplatňujú len v oblasti zamestnania, ale aj v iných oblastiach spoločenského života vrátane vzdelávania. Podporným opatrením je opatrenie poskytované školou alebo školským zariadením potrebné na to, aby sa dieťa alebo žiak mohli plnohodnotne zapájať do výchovy

⁷¹ Rozsudok z 11. apríla 2013, HK Danmark, spojené veci C-335/11 a C-337/11, ECLI:EU:C:2013:222.

⁷² Rozsudok z 18. januára 2024, Ca Na Negreta, vec C-631/22, ECLI:EU:C:2024:53.

a vzdelávania a rozvíjať svoje vedomosti, zručnosti a schopnosti.⁷³ Inštitút primeraných opatrení podľa § 7 antidiskriminačného zákona je potrebné odlišovať od inštitútu podporných opatrení podľa § 145a a nasl. školského zákona, a to aj napriek tomu, že ich spoločným účelom je integrácia zdravotne postihnutých osôb a garancie rovnosti vo výkone práv determinovaných oblasťou vecnej pôsobnosti daných ustanovení. Príčinou tohto stavu je skutočnosť, že v prípade § 7 antidiskriminačného zákona zákonodarca transponoval ustanovenia smernice 2000/78/ES, ktorá ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolanií, výlučne v kontexte minimálnych harmonizačných štandardov, a teda primerané úpravy k zdravotne znevýhodneným zamestnancom nerozširoval aj vo vzťahu k ostatným oblastiam vecnej pôsobnosti antidiskriminačného zákona.⁷⁴

Stredisko zastáva názor, že slovenská právna úprava primeraných úprav je nedostatočná, keďže ich explicitne upravuje len v oblasti zamestnania. Tento prístup nie je plne v súlade s Dohovorom OSN o právach osôb so zdravot-

ným postihnutím, ktorý vyžaduje zabezpečenie primeraných úprav vo všetkých oblastiach spoločenského života. Na tento nesúlad dlhodobo upozorňuje aj Výbor OSN pre práva osôb so zdravotným postihnutím.

Výbor OSN pre práva osôb so zdravotným postihnutím (ďalej ako „výbor OSN“), orgán zodpovedný za monitorovanie implementácie Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím v rámci členských štátov, sa k predmetnej tematike vyjadril v podobnom duchu. Záverečné odporúčania Výboru OSN pre vládu SR poukazujú na potrebu zmien v mnohých oblastiach života osôb so zdravotným postihnutím.⁷⁵ V Záverečných odporúčaniach k východiskovej správe Slovenskej republiky z 18. apríla 2016 výbor OSN explicitne vyjadril znepokojenie nad tým, „že legislatíva, ktorá zakazuje diskrimináciu na základe zdravotného postihnutia, nebola rozšírená nad rámec oblasti zamestnanosti.“

Zároveň výbor OSN vydal odporúčanie, „aby zmluvný štát prijal legislatívu o zákaze diskriminácie na základe zdravotného postihnutia v rámci

⁷³ § 145a ods. 1 školského zákona *podporným opatrením je opatrenie poskytované školou alebo školským zariadením potrebné na to, aby sa dieťa alebo žiak mohli plnohodnotne zapájať do výchovy a vzdelávania a rozvíjať svoje vedomosti, zručnosti a schopnosti.*

⁷⁴ Cenkner, M. Antidiskriminačný zákon. Komentár. 1. vydanie, Bratislava: C. H. Beck, 2025, 418 s.

⁷⁵ Dostupné na: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/SessionDetails1.aspx?SessionID=1050&Lang=en

všetkých oblastí a zabezpečil odbornú prípravu a usmerenia pre verejný aj súkromný sektor.“

Slovenská republika patrí medzi krajiny, ktoré prijali a ratifikovali Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím, a teda jej z neho vyplývajú konkrétne povinnosti. Článok 4 ods. 1 a) Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím zaväzuje štáty *„prijatť všetky príslušné legislatívne, správne a iné opatrenia na uplatňovanie práv uznávaných v tomto dohovore.“*

Medzi jednotlivé povinnosti patrí aj záväzok vyplývajúci z článku 5 ods. 3, ktorý zaväzuje zmluvné strany *„podniknúť všetky príslušné kroky na zabezpečenie poskytovania primeraných úprav v záujme rovnosti a odstránenia diskriminácie.“*

Primerané úpravy sú v článku 2 Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím definované ako *„nevyhnutné a adekvátne zmeny a prispôsobenie, ktoré nepredstavujú neúmerné alebo nadmerné zaťaženie a ktoré sa robia, ak si to vyžaduje konkrétny prípad, s cieľom za-*

bezpečiť osobám so zdravotným postihnutím využívanie alebo uplatňovanie všetkých ľudských práv a základných slobôd na rovnakom základe s ostatnými.“

Výbor OSN zároveň Slovenskej republike odporučil, *„aby novelizovala § 2a ods. 1 antidiskriminačného zákona tak, aby zahŕňal odmietnutie primeraných úprav ako diskrimináciu na základe zdravotného postihnutia a aby zaviedla osobitné ustanovenia o sankciách za nedodržanie tohto zákona.“*

Stredisko však konštatuje, že Slovenská republika nereflektovala v dostatočnej miere na predmetné odporúčania výboru OSN, keďže legislatíva v tejto oblasti sa od vydania odporúčaní Výborom OSN prakticky vôbec nezmenila. Výsledkom tejto nečinnosti je prehlbovanie problému a významný negatívny dopad na životy ľudí so zdravotným znevýhodnením vrátane sluchového znevýhodnenia. Uvedené zistenie poukazuje na pretrvávajúci nesúlad medzi vnútroštátnou právnou úpravou a medzinárodnými záväzkami Slovenskej republiky v oblasti ochrany práv osôb so zdravotným postihnutím.

3.2 Príklady diskriminácie v praxi

Legislatívne nedostatky sa zároveň premietajú aj do každo-
dennej praxe. Osoby so zdravotným postihnutím sa môžu stretávať s bariérami pri uplatňovaní svojich práv rôznych oblastiach spoločenského života. Skúsenosti Strediska naznačujú, že absencia explicitnej povinnosti poskytovať primerané úpravy mimo oblasti zamestnania môže viesť k situáciám, v ktorých poskytovatelia služieb alebo iné subjekty neprístupujú k individuálnemu posúdeniu potrieb osôb so zdravotným postihnutím. Jedným z prípadov diskriminácie sluchovo znevýhodnených ľudí, ktorému sa Stredisko venovalo v roku 2025, je medializovaný

- *Nepočujúci nemôže riadiť prevodovku, lebo nepočuje motor.*
- *V aute nie je možná komunikácia, nepočujúci nemôže absolvovať výcvik.*
- *Pri skúške nemôže byť tlmočník.*
- *Nemáme podmienky pre nepočujúcich – bodka.*
- *Keď nevie odzerať, nedá sa to.*

Autoškoly neprejavili žiadny záujem vytvoriť podmienky na získanie vodičského oprávnenia pre klienta ako sluchovo znevýhodnenú osobu a rovno ho odmietli. Len jedna autoškola bola ochotná prispôbiť výučbu.

prípad pána Mareka Kanaša (ďalej ako „klient“), ktorému 8 z 9 autoškôl zamietlo prístup k výučbe.⁷⁶

V danej právnej veci Stredisko vydalo odborné stanovisko podľa § 1 ods. 2 písm. f) zákona č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva v znení neskorších právnych predpisov⁷⁷ a informovalo o svojich záveroch dotknuté subjekty.

V zmysle podnetu klient s pomocou osobnej asistentky počas mája 2025 kontaktoval deväť autoškôl v rôznych mestách na Slovensku, pričom bežné odpovede autoškôl zneli:

V posudzovanom prípade Stredisko identifikovalo chránenú oblasť poskytovania tovarov a služieb, v rámci ktorej platí zákaz diskriminácie v zmysle § 3 ods. 1 v spojení s § 5 ods. 2 písm. b) antidiskriminačného zákona. Je teda

⁷⁶ Autoškoly na Slovensku odmietli viacerých nepočujúcich. Skúsenosť nám porozprával Marek, ktorý neuspel v troch mestách (STVR, 2. september 2025), <https://spravy.stvr.sk/2025/09/autoskoly-na-slovensku-odmietli-viacerych-nepocujucich-uchadzacov-pravnicka-upozornuje-na-diskriminaciu/>, navštívené dňa 11. februára 2026.

⁷⁷ Dostupné na: <https://www.snslp.sk/wp-content/uploads/OS-Automaticke-vylucenie-ludi-so-sluchovim-postihnutim-z-moznosti-ziskat-vodicske-opravnenie-je-diskriminacne.pdf>

nepochybné, že na poskytovanie služieb autoškôl sa vzťahuje povinnosť dodržiavať zásadu rovnakého zaobchádzania v zmysle antidiskriminačného zákona.

Ďalšou nevyhnutnou súčasťou je určenie formy porušenia zákazu diskriminácie. Formy diskriminácie stanovuje antidiskriminačný zákon v § 2a. Podľa ods. 2 tohto ustanovenia je *priama diskriminácia konanie alebo opomenutie, pri ktorom sa s osobou zaobchádza menej priaznivo, ako sa zaobchádza, zaobchádzalo alebo by sa mohlo zaobchádzať s inou osobou v porovnateľnej situácii*. V kontexte uvedeného bolo jednoznačne možné určiť priamu formu diskriminácie, ktorú predstavuje právny úkon, ktorým malo dôjsť k menej priaznivému zaobchádzaniu, a to odmietnutie zo strany niekoľkých autoškôl umožniť klientovi, ako sluchovo postihnutej osobe, absolvovať vodičský kurz. V danom prípade je komparátorom akýkoľvek iný uchádzač o vodičský kurz, ktorému autoškola poskytuje službu bez obmedzení.

Definičným znakom právnej domnienky o diskriminácii (podmienkou jej žalovateľnosti) je minimálne označenie objektivizovateľných skutočností, ktoré nasvedčujú

tomu, že autoškoly s klientom zaobchádzali menej priaznivo z dôvodu, na základe ktorého zákonodarca zakazuje zaobchádzať takýmto spôsobom so spotrebiteľmi. Antidiskriminačný zákon v § 2 ods. 1 uvádza demonštratívny výpočet zakázaných dôvodov diskriminácie vrátane zdravotného postihnutia. Klientom uvádzané explicitné vyjadrenia autoškôl v telefonátoch jednoznačne preukázali príčinnú súvislosť medzi zdravotným postihnutím a rozhodnutím autoškôl neumožniť klientovi absolvovať vodičský kurz.

Podľa právneho názoru Strediska v posudzovanej právnej veci bola dostatočne preukázaná príčinná súvislosť (kauzálny nexus) a na základe právneho posúdenia skutkových okolností prípadu konštatovalo, že v posudzovanej právnej veci došlo ku kumulatívnej identifikácii tzv. definičných znakov diskriminácie, a teda k porušeniu zákazu diskriminácie v zmysle antidiskriminačného zákona.

Súdny dvor Európskej únie (ďalej ako „Súdny dvor“) sa doposiaľ vo svojej rozhodovacej praxi nevenoval diskriminácii sluchovo postihnutých osôb v oblasti poskytovania tovarov a služieb, existuje však relevantný prípad diskriminácie sluchovo postihnutých osôb v pracovnoprávnej ob-

lasti. Súdny dvor v prípade C-795/19 XX v. Tartu Vangla vyslovil právny názor, že článok 2 ods. 2 písm. a), článok 4 ods. 1 a článok 5 smernice Rady 2000/78/ES z 27. novembra 2000, ktorá ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolani, sa majú vykladať v tom zmysle, že bránia vnútroštátnej právnej úprave, ktorá stanovuje absolútnu nemožnosť ponechať vo funkcii príslušníka väzenskej stráže, ktorého sluchová ostrosť nezodpovedá minimálnej úrovni sluchu stanovenej touto právnou úpravou, bez toho, aby umožňovala overiť, či je tento príslušník schopný vykonávať tieto funkcie prípadne po prijatí primeraných úprav v zmysle tohto článku 5.⁷⁸ Uvedený prípad jasne ilustruje povinnosť zodpovedných subjektov (v posudzovanej právnej veci autoškôl) prijať primerané úpravy pre osoby so sluchovým postihnutím.

Absolútne vylúčenie osôb so sluchovým postihnutím z možnosti získať vodičské oprávnenie bez možnosti individuálneho hodnotenia alebo prispôsobenia je neprimerané a v rozpore s antidiskriminačným zákonom. Uvedený prípad ilustruje praktické dôsledky absencie zákonnej povinnosti poskytovať primerané úpravy mimo

oblasti zamestnania. V prípade, že by Slovenská republika splnila odporúčania Výboru OSN z roku 2016, slovenské autoškoly by boli povinné zabezpečiť sluchovo znevýhodneným osobám primerané úpravy, ktoré by týmto osobám uľahčili výučbu.

Je potrebné zdôrazniť, že kým samotná diskriminácia uchádzačov z dôvodu zdravotného postihnutia je nezákonná aj dnes, výrazným rozdielom by bola pozitívna povinnosť autoškôl vykonať primerané úpravy pod hrozbou sankcie. Takáto úprava by presunula ťažisko ochrany z pasívneho očakávania individuálneho uplatnenia práv zo strany uchádzača na aktívnu zodpovednosť autoškôl. Tie by boli povinné systematicky prispôbiť proces výučby potrebám osôb so sluchovým znevýhodnením. Zároveň by predmetná legislatívna zmena mohla prispieť k zvýšeniu povedomia o uplatňovaní zásady rovnakého zaobchádzania v praxi. Na základe svojej činnosti Stredisko konštatuje, že významným faktorom pretrvávajúcej diskriminácie je aj neznalosť právnych povinností. Zavedenie explicitných pozitívnych záväzkov by preto pravdepodobne viedlo k väčšej pozornosti venovanej relevantnej legislatíve zo strany autoškôl. Na okraj

⁷⁸ C-795/19 XX v. Tartu Vangla, dostupný na: <https://www.epi.sk/judikat-ESD/c-795-19-ecli-eu-c-2021-606.htm>

Stredisko poznamenáva, že uvedenej problematike sa dlhodobo venuje vo svojej činnosti český verejný ochranca práv.⁷⁹ Tento prípad zároveň poukazuje na širší problém, ktorý sa netýka len jednotlivých poskytovateľov služieb, ale odzrkadľuje pretrvávajúce systémové bariéry, ktorým osoby so sluchovým znevýhodnením čelia v rôznych oblastiach spoločenského života. Na existenciu týchto bariér poukazujú aj zistenia Úradu komisára pre osoby so zdravotným postihnutím.⁸⁰ Úrad komisára pre osoby so zdravotným postihnutím zohráva významnú úlohu v systéme ochrany práv osôb so zdravotným postihnutím, keďže sa zaoberá podnetmi týkajúcimi sa porušovania ich práv, poskytuje odborné poradenstvo a zároveň upozorňuje na systémové nedostatky pri uplatňovaní práv tejto skupiny obyvateľstva. Na základe svojej činnosti disponuje poznatkami o praktických problémoch, ktorým osoby so zdravotným postihnutím čelia pri uplatňovaní svojich práv, vrátane bariér, ktoré sa dotýkajú osôb so sluchovým znevýhodnením.

Podľa informácií poskytnutých Úradom komisára pre

osoby so zdravotným postihnutím jedným z najvýznamnejších problémov, s ktorými sa nepočujúce osoby stretávajú, sú pretrvávajúce komunikačné bariéry pri kontakte s verejnými inštitúciami. Nedostatočná dostupnosť tlmočenia do slovenského posunkového jazyka výrazne obmedzuje možnosť efektívnej komunikácie medzi nepočujúcimi osobami a orgánmi verejnej moci. V dôsledku toho môže dochádzať k obmedzeniu prístupu k informáciám, službám či k účinnému uplatňovaniu práv a právnej ochrany.⁸¹

Úrad komisára pre osoby so zdravotným postihnutím zároveň poukazuje na to, že tlmočenie do slovenského posunkového jazyka nie je v mnohých oblastiach verejných služieb systematicky zabezpečené. Nedostatky sa prejavujú najmä pri kontakte s orgánmi verejnej správy, v zdravotníctve, ale aj pri vybavovaní rôznych administratívnych úkonov. V praxi to znamená, že osoby so sluchovým znevýhodnením sú často odkázané na pomoc rodinných príslušníkov alebo neformálnych sprostredkovateľov komunikácie, čo môže negatív-

⁷⁹ Bližšie pozri: Autoškoly musí být připravené i na žáky s postižením. Komplikace při získávání řidičáku zažívají především lidé s postižením sluchu, dostupné na:

https://www.ochrance.cz/aktualne/autoskoly_musi_byt_pripraveny_i_na_zaky_s_postizenim_komplikace_pri_ziskavani_ridicaku_zazivaji_predevsim_lide_s_postizenim_sluchu/, stanovisko dostupné na: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/10988>

⁸⁰ Bližšie pozri: <https://www.komisarprezdravotnepostihnutych.sk/>

⁸¹ Z odpovede Úradu komisára pre osoby so zdravotným postihnutím na otázky Strediska zo dňa 5. marca 2026.

ne ovplyvniť ich autonómiu, súkromie a rovnosť v prístupe k službám.⁸²

Zistenia Úradu komisára pre osoby so zdravotným postihnutím zároveň poukazujú na potrebu zvyšovania povedomia o právach osôb so zdravotným postihnutím a o špecifikách komunikácie s nepočujúcimi osobami. Nedostatočná pripravenosť pracovníkov verejných inštitúcií, ktorí prichádzajú do kontak-

tu s osobami so sluchovým znevýhodnením, môže viesť k nesprávnej interpretácii komunikačných potrieb alebo k neadekvátnemu prístupu pri poskytovaní služieb. Posilnenie odborných kapacít a systematické vzdelávanie pracovníkov verejného sektora by preto mohlo prispieť k zlepšeniu kvality komunikácie a k odstráneniu niektorých bariér, ktorým nepočujúce osoby čelia.⁸³

82 Ibidem.

83 Ibidem.

3.3 Záverečné zhrnutie

Na záver Stredisko konštatuje, že Slovenská republika v súčasnosti nedostatočne naplňa svoje záväzky v oblasti ochrany práv a slobôd osôb so zdravotným postihnutím, vrátane sluchovo znevýhodnených osôb, ktoré jej vyplývajú z medzinárodných právnych nástrojov, najmä z Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím a Charty základných práv Európskej únie.

Sluchovo znevýhodnené osoby na Slovensku naďalej čelia viacerým systémovým bariéram, ktoré poukazujú na nedostatočne nastavené legislatívne a inštitucionálne mechanizmy ochrany ich práv. Hoci antidiskriminačný zákon zakazuje diskrimináciu z dôvodu zdravotného postihnutia, absencia jednoznačnej a všeobecnej povinnosti poskytovať primerané úpravy vo všetkých chránených oblastiach spôsobuje, že ochrana pred diskrimináciou zostáva často len formálna. Bez explicitne formulovaných pozitívnych záväzkov a účinných mechanizmov ich presadzovania nedochádza k systematickému odstraňovaniu komunikačných, informačných a sociálnych bariér.

Podnety evidované Strediskom, vrátane prípadu odmietnutia účasti na vodič-

skom kurze, poukazujú na to, že diskriminácia osôb so zdravotným znevýhodnením sa vyskytuje v rôznych oblastiach spoločenského života, ako sú vzdelávanie, zamestnanie, poskytovanie služieb, zdravotná starostlivosť či sociálne služby. Spoločným menovateľom týchto situácií je absencia individuálneho posúdenia potrieb konkrétnej osoby a neochota realizovať primerané úpravy, ktoré by umožnili plnohodnotnú účasť na spoločenskom živote. Takyto prístup je v rozpore nielen s vnútroštátnou právnou úpravou, ale aj s medzinárodnými záväzkami Slovenskej republiky.

Zabezpečenie skutočnej rovnosti si preto vyžaduje posun od deklaratívnej rovnosti k materiálnej rovnosti založenej na aktívnom odstraňovaní bariér a rešpektovaní jazykovej a kultúrnej identity komunity nepočujúcich. To predpokladá prijatie legislatívnych zmien reflektujúcich odporúčania Výboru OSN pre práva osôb so zdravotným postihnutím, systematické vzdelávanie verejného aj súkromného sektora, ako aj posilnenie dostupnosti služieb v slovenskom posunkovom jazyku.

Cieľom Strediska je prostredníctvom tejto kapitoly poukázať na potrebu zosúlade-

nia vnútroštátnej legislatívy a praxe s medzinárodnými štandardmi ochrany práv osôb so zdravotným postihnutím. Zistenia uvedené v tejto kapitole naznačujú, že diskriminácia osôb so sluchovým znevýhodnením na Slovensku nie je výsledkom len jednotlivých individuálnych zlyhaní, ale je do značnej miery podmienená nedostatočne nastavenými legislatívnymi, inštitucionálnymi a systémovými mechanizmami. Pretrvávajúce komunikačné a informačné bariéry, nedostatočná dostupnosť služieb v slovenskom posunkovom jazyku, ako aj absencia systematického poskytovania primeraných úprav v rôznych

oblastiach spoločenského života poukazujú na potrebu komplexných legislatívnych, inštitucionálnych a vzdelávacích opatrení. Ich prijatie je nevyhnutným predpokladom na zabezpečenie toho, aby osoby so sluchovým znevýhodnením mohli uplatňovať svoje práva v rovnakej miere ako ostatní členovia spoločnosti.

Stredisko vyjadruje presvedčenie, že len systematický a koordinovaný prístup založený na rešpektovaní práv osôb so zdravotným postihnutím môže prispieť k odstráneniu pretrvávajúcich bariér a k vytvoreniu inkluzívnej spoločnosti.

Odporúčania:

Stredisko odporúča:

1. **vláde Slovenskej republiky a Ministerstvu spravodlivosti Slovenskej republiky** iniciovať legislatívne zmeny smerujúce k zosúladeniu antidiskriminačného zákona s Dohovorom OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím, najmä rozšírením povinnosti poskytovať primerané úpravy aj nad rámec oblasti zamestnania.
2. **Ministerstvu zdravotníctva Slovenskej republiky** prijať opatrenia na zlepšenie dostupnosti zdravotnej starostlivosti pre sluchovo znevýhodnené osoby, najmä podporou dostupnosti tlmočenia do slovenského posunkového jazyka a zvyšovaním kompetencií zdravotníckeho personálu v oblasti komunikácie s nepočujúcimi pacientmi.

3. **Ministerstvu školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky** posilniť podporné opatrenia vo vzdelávaní detí a študentov so sluchovým znevýhodnením, najmä zabezpečením dostupnosti tlmočenia do slovenského posunkového jazyka a podporou bilingválneho prístupu vo vzdelávaní
4. **Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky** podporovať opatrenia zamerané na zlepšenie prístupu osôb so sluchovým znevýhodnením na trh práce, najmä prostredníctvom informovania zamestnávateľov o povinnostiach v oblasti rovnakého zaobchádzania a podpory primeraných úprav na pracoviskách.
5. **Ministerstvu dopravy Slovenskej republiky** prijať opatrenia na predchádzanie diskriminácie osôb so sluchovým znevýhodnením pri poskytovaní výcviku v autoškolách vrátane vypracovania metodických usmernení pre poskytovateľov týchto služieb.

52 4. Chudoba optikou ľudských práv: sociálne práva v časoch krízy

Poukazujeme na systémové faktory prispievajúce k prehľbovaniu sociálnej zraniteľnosti vrátane rodových nerovností, nedostatočnej dostupnosti bývania, slabšej ochrany pracujúcich pred chudobou či finančných bariér v prístupe k zdravotnej starostlivosti, a zdôrazňujeme potrebu komplexných verejných politík zameraných na posilnenie sociálnej ochrany a zabezpečenie dôstojnej životnej úrovne.

V dôsledku viacerých kríz vrátane pandémie, energetickej krízy, vojny na Ukrajine a s tým spojenou vysokou infláciou a rastúcimi životnými nákladmi, na ktoré neprišla adekvátne politická reakcia, došlo v uplynulých rokoch k výraznému nárastu počtu ľudí ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením. Na Slovensku sa v riziku chudoby alebo sociálneho vylúčenia nachádza približne 980-tisíc osôb, teda 18,3 % populácie, čo je najviac za posledných 10 rokov.⁸⁴ Od roku 2020 riziko chudoby a sociálneho vylúčenia narástlo skoro o 5 percentuálnych bodov. Na zabezpečenie dôstojného príjmu pritom často nestačí ani zamestnanie a v mnohých prípadoch negarantuje ani pokrytie základných životných potrieb.

K najviac ohrozeným skupinám dlhodobo patria jedno-

rodičovské domácnosti, deti a rodiny s viacerými deťmi, ale aj seniori žijúci osamote.⁸⁵ V podmienkach Slovenskej republiky sa dlhodobo ukazuje, že domácnosti s deťmi sú z hľadiska rizika chudoby výrazne zraniteľnejšie než domácnosti bez detí. V roku 2024 bolo chudobou ohrozených 20,4 % osôb žijúcich v domácnostiach so závislými deťmi a 15,4 % ľudí žijúcich v domácnostiach bez detí. Spomedzi domácností so závislými deťmi najviac čelili riziku chudoby jednorodičovské domácnosti a výrazne zraniteľné boli aj domácnosti dvoch dospelých s tromi a viac závislými deťmi. V skupine domácností bez detí boli najviac ohrozené jednočlenné domácnosti žien vo veku 65 rokov a viac.⁸⁶ Chudoba má navyše rodový aspekt, keďže riziko chudoby a sociálneho vylúčenia postihuje viac ženy ako mužov.

Chudoba v medzinárodných ľudskoprávných štandardoch

Problematika chudoby je zastúpená vo viacerých medzinárodných ľudskoprávných záväzkoch Slovenskej republiky. Článok 30 Európskej sociálnej charty definuje, že každý má právo na ochranu pred chudobou a sociálnym

vylúčením. V kontexte tohto článku Európsky výbor pre sociálne práva (ďalej ako "Výbor") stanovuje, že chudoba a sociálne vylúčenie je jav, ktorý narúša ľudskú dôstojnosť. Štáty majú preto povinnosť zabezpečiť dostatočné zdro-

⁸⁴ Konfederácia odborových zväzov SR. Medzi výplatou a účtami: Ako sa žije v krajine nízkych miezd? Správa o chudobe na Slovensku 2025. Dostupné online na: <https://www.kozsr.sk/wp-content/uploads/2025/10/Sprava-Chudoba-04.pdf>

⁸⁵ Tamže.

⁸⁶ Zistenia Štatistického úradu Slovenskej republiky sú dostupné online: <https://tinyurl.com/2jfxsb>

je na zaručenie ochrany pred chudobou vrátane rôznych špecifických dimenzií chudoby, akými sú feminizácia chudoby, generačná chudoba a podobne. Navyše v kontexte chudoby by štáty mali udržiavať konzistentnú ochranu sociálnych práv aj počas ekonomických kríz. Štáty sú povinné postupne zlepšovať úroveň sociálnych práv a rozširovať k nim prístup, pričom majú využívať maximum svojich dostupných zdrojov.⁸⁷

Vo svojich záveroch Výbor tiež jasne prepája užívanie práva na ochranu pred chudobou a sociálnym vylúčením s inými záväzkami Európskej sociálnej charty. Konkrétne ide o čl. 1 právo na prácu, čl. 11 právo jednotlivca využívať všetky opatrenia na dosiahnutie čo možno najlepšieho zdravotného stavu, čl. 12 právo na sociálne zabezpečenie, čl. 13 právo na sociálnu a lekársku pomoc, čl. 14 právo na prospech zo sociálnych služieb, čl. 15 právo zdravotne znevýhodnených osôb na nezávislosť, na sociálnu integráciu a účasť na živote spoločnosti, čl. 16 právo rodiny na sociálnu, právnu a hospodársku ochranu, čl. 17 právo detí a mladistvých na

sociálnu, právnu a ekonomickú ochranu, čl. 20 právo na rovnaké príležitosti a rovnaké zaobchádzanie vo veciach zamestnania a povolania bez diskriminácie založenej na pohlaví, čl. 23 právo starších osôb na sociálnu ochranu a čl. 31 právo na bývanie. Napĺňanie týchto záväzkov môžu byť preto nástrojom politik ochrany pred chudobou. Napríklad v boji s feminizáciou chudoby je potrebné, aby štáty napĺňali čl. 20, a teda zabezpečili rovnaké príležitosti bez diskriminácie na základe pohlavia.⁸⁸

Právo na adekvátne životné podmienky (čl. 11) je upravené aj v Medzinárodnom pakte o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach. Ten zároveň upravuje viaceré ďalšie aspekty, ktoré sa týkajú sociálnej ochrany a môžu byť nástrojom predchádzania chudoby a sociálneho vylúčenia, vrátane spravodlivej a rovnjej mzdy pre ženy a mužov. Štáty sa tiež podpisom Paktu zaviazali vynakladať úsilie kontinuuálne zlepšovať prístup k sociálnym právam stanovených v dohode.⁸⁹ Aspekt progresívneho zlepšovania stavu sociálnych a ekonomických správ

⁸⁷Rada Európy. Európska sociálna charta (revidovaná). Dostupné online: https://www.gender.gov.sk/wp-content/uploads/2012/06/Eu_soc_charta_revidovana1996.pdf

⁸⁸Európsky výbor pre sociálne práva. Conclusions 2013 – Statement of interpretation on Article 30 (2013_163_06/Ob/EN). Dostupné online: [https://hudoc.esc.coe.int/fr/#{%22sort%22:\[%22escpublicationdate%20descending%22\],%22escdcidentifier%22:\[%222013_163_06/Ob/EN%22\]}](https://hudoc.esc.coe.int/fr/#{%22sort%22:[%22escpublicationdate%20descending%22],%22escdcidentifier%22:[%222013_163_06/Ob/EN%22]}).

⁸⁹OSN. Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach. Dostupné online: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-economic-social-and-cultural-rights>

je teda aj v tomto prípade neoddeliteľnou súčasťou medzinárodných ľudskoprávnych záväzkov.

Právo na adekvátne životné podmienky je tiež súčasťou medzinárodných dohôd zameraných na konkrétne zraniteľné skupiny, napríklad Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím (čl. 28). V ňom je stanovené, že programy predchádzania chudoby vrátane verejného bývania, sociálneho zabezpečenia a finančnej asistencie by sa mali zameriavať aj na osoby so zdravotným znevýhodnením.⁹⁰

Feminizácia chudoby

Chudoba má na Slovensku významný rodový rozmer a vo väčšej miere postihuje ženy ako mužov, čo je výsledkom viacerých vzájomne sa prelínajúcich faktorov. Ekonomické rozdiely medzi ženami a mužmi⁹² vedú k tomu, že ženy často dosahujú nižší spoločenský status a stretávajú sa s menším uznaním. K prehĺbovaniu tejto nerovnosti prispievajú aj diskriminačné praktiky a rodové stereoty-

Európsky pilier sociálnych práv obsahujúci 20 princípov, ktorých cieľom je posilniť sociálne práva v EÚ, sa chudobou zaoberá vo viacerých článkoch a stanovuje povinnosť štátov predchádzať chudobe pracujúcich ľudí, napríklad pomocou politik spravodlivých miezd. Právo na ochranu pred chudobou zaručuje pilier aj rôznym zraniteľným skupinám vrátane žien, detí a starších osôb. Zdôrazňuje tiež, že každý by mal mať prístup k cenovo dostupnej zdravotnej starostlivosti.⁹¹

py, ktoré ženám obmedzujú prístup k lepšie plateným a výhodnejším pracovným príležitostiam.⁹³ Rozdelenie starostlivosti o domácnosť, o deti či o iných členov rodiny, napr. starnúcich rodičov, je nerovnomerné v neprospech žien. To ovplyvňuje ich možnosti kariérneho rastu, výšky platu, ako aj samotnej dĺžky rokov na trhu práce. Navyše, súbeh rôznych foriem a dôvodov diskriminá-

90 OSN. Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím. Dostupné online: <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities/article-28-adequate-standard-of-living-and-social-protection.html>

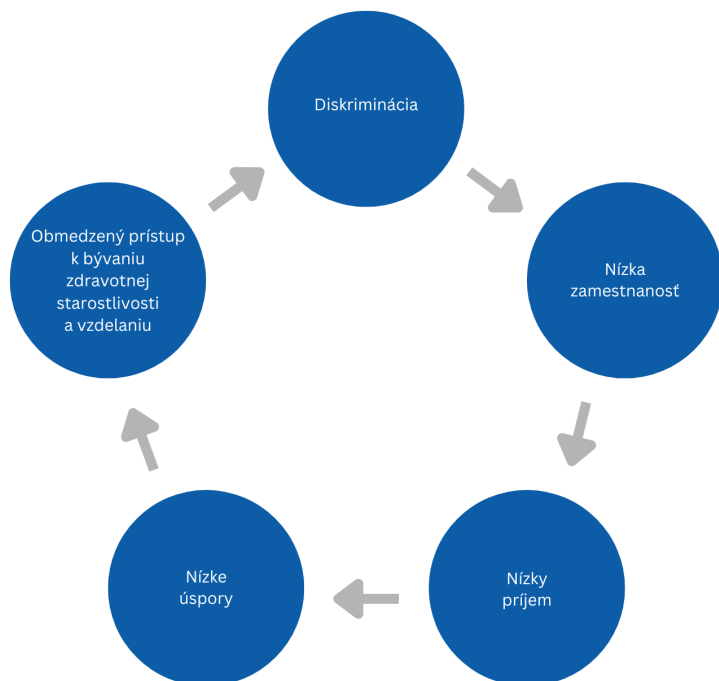
91 Európska komisia. European Pillar of Social Rights. Dostupné online: https://commission.europa.eu/system/files/2017-11/social-summit-european-pillar-social-rights-booklet_en.pdf

92 Ženy zarábajú v priemere o 22,5 % menej ako muži, pričom napríklad pri úplnom učňovskom vzdelaní s maturitou zarábajú ženy až o 27,7 % menej ako muži. Zdroj: Štatistický úrad Slovenskej republiky. 2026. Medzinárodný deň žien – 8. marec. *Štatistický úrad SR*. <https://lnk.sk/ignw1>.

93 Equinet: Women in poverty, Breaking the cycle. A Discussion Paper. Dostupné v angličtine tu: <https://equineteurope.org/wp-content/uploads/2021/01/Women-in-Poverty-digital.pdf>

cie, ktorým čelia najmä ženy žijúce v chudobe, im výrazne komplikuje, prípadne

takmer znemožňuje vymaňiť sa z tzv. cyklu chudoby.⁹⁴

Zdroj: Equinet⁹⁵

Jednorodičovské domácnosti

Podľa dostupných údajov je najvyššia miera ohrozenia chudobou zaznamenaná v jednorodičovských domácnostiach, teda v domácnostiach tvorených jedným dospelým so závislými deťmi. V roku 2024 bolo v takýchto domácnostiach chudobou

ohrozených až 37,8 % osôb, čo predstavuje takmer 29 000 ľudí.⁹⁶ V jednorodičovských domácnostiach prevláda model osamelej matky s dieťaťom alebo viacerými deťmi, pričom takéto domácnosti tvorili v roku 2021 až 86 % jednorodičovských domácností.⁹⁷

94 Tamže.

95 Tamže.

96 Konfederácia odborových zväzov SR. Medzi výplatom a účtami: Ako sa žije v krajine nízkych miezd? Správa o chudobe na Slovensku 2025. Dostupné online na: <https://www.kozsr.sk/wp-content/uploads/2025/10/Sprava-Chudoba-04.pdf>

97 Bližšie pozri: <https://www.scitanie.sk/tlacove-spravy/statisticky-urad-sr-zverejnil-zakladne-udaje-o-domacnostiach?>

Chudoba jednorodičovských domácností má preto veľmi významnú rodovú dimenziu. Systém sociálnej podpory pre osoby starajúce sa o deti do troch rokov vychádza z modelu dvojrodičovskej domácnosti a počíta s tým, že rodina má k dispozícii aj druhý zdroj príjmu. Tento systém však nie je nastavený optimálne aj vzhľadom na to, že absentuje špeciálna sociálna pomoc pre samoživiteľky, ktorá by zabezpečovala kompenzáciu druhého príjmu. Navyše, nárok na materskú dávku nevznikne každej žene; medzi najohrozenejšie skupiny patria najmä študentky, ženy bez zamestnania a ženy, ktoré pracujú na rôzne formy dohôd. Výskum Strediska z roku 2022 ukázal, že materská dávka a rodičovský príspevok sú jediným príjmom pre 6 % respondentiek⁹⁸ a až 70 % respondentiek sa cíti závislých od príjmov ich partnerov. Súčasné nastavenie systému prakticky nereflektuje situáciu samoživiteľiek, ktorých situácia je výrazne odlišná: viac než 40 % z nich uviedlo, že materská dávka a rodičovský príspevok sú ich jediným príjmom a pre vyše polovicu predstavujú jeden z hlavných zdrojov príjmu. Ak sú teda tieto dávky nedostatočné, výrazne sa zvyšuje riziko prepadnutia do chudoby.⁹⁹

Z hľadiska zosúladovania pracovného a osobného života čelia samoživiteľky viacerým prekážkam. Proces hľadania práce počas materskej a následne rodičovskej dovolenky alebo po nej, ako aj udržanie si práce je pre samoživiteľky, ktoré sa nemôžu spoliehať na delbu starostlivosti o domácnosť, náročný, obzvlášť v prípadoch, keď matka zabezpečuje starostlivosť o choré dieťa alebo dieťa so zdravotným znevýhodnením. Výskum Strediska z roku 2022 poukázal aj na ďalšie prekážky pri návrate na trh práce, ktoré súviseli s otázkou vhodnosti pracovných podmienok v dôsledku nedostatočnej kvality nástrojov na zabezpečenie rovnováhy medzi pracovným a súkromným životom. Ženy po materskej/rodičovskej dovolenke môžu mať ťažkosti s prístupom k práci v dôsledku rôznych faktorov, ako je neschopnosť prispôbiť pracovný čas starostlivosti o dieťa, nedostatok služieb starostlivosti a častejšia diskriminácia v pracovných vzťahoch. Navyše, samoživiteľky môžu byť pri návrate na trh práce vnímané ako „rizikové“ zamestnankyne z dôvodu absencie podpory druhého rodiča. Podľa výskumov starostlivosti o dieťa v prípade rozvodu alebo rozchodu za-

98 Respondentkami bolo 881 žien, ktoré medzi rokmi 2010 až 2019 nastúpili na rodičovskú dovolenku

99 Slovenské národné stredisko pre ľudské práva. Zosúladovanie pracovného a osobného života ako ľudskoprávny problém. Dostupné online tu: <https://www.snsip.sk/wp-content/uploads/Zosuladovanie-pracovneho-a-osobneho-zivota.pdf>

bezpečuje prevažne matka.¹⁰⁰

Ženy sa môžu ocitnúť aj v situáciách, keď sa na ne nevzťahuje ochrana vplývajúca zo zákona, často kvôli povahe ich zmlúv. Ide o ženy, ktoré si zarábajú na živobytie prostredníctvom rôznych foriem prekarizovaných prác, akými sú napríklad brigády, dohody alebo agentúrne zamestnania. V dôsledku toho nemajú zabezpečenú ochranu svojho pracovného miesta, čo má vplyv na ich sociálne postavenie. Táto skutočnosť priamo ovplyvňuje ich schopnosť zosúladiť pracovný a súkromný život a zároveň negatívne vplyva na ich pocit istoty, najmä pokiaľ ide o stabilitu príjmu.¹⁰¹

Obmedzenia pri súbežnom poberaní sociálnych dávok zároveň zhoršujú postavenie samoživiteliek v porovnaní s ostatnými matkami. Tieto

ženy sú tak ďalej znevýhodnené, keďže nemajú rovnaké možnosti čerpania podpory – na rozdiel od dvojrodičovských domácností, kde môže časť dávok prebrať ich partner. Jednorodičovské domácnosti tak v dôsledku neprítomnosti druhého rodiča pri starostlivosti o dieťa úplne strácajú prístup k niektorým formám sociálnych dávok.¹⁰² Viacnásobné znevýhodnenie, ktorému samoživiteľky čelia, výrazne sťažuje zabezpečenie primeranej životnej úrovne a vedie k zvýšenému riziku finančných ťažkostí a prepadnutia do chudoby. Stredisko preto víta projekt podpory osamelých rodičov spustený začiatkom roka 2026 Ministerstvom práce v spolupráci s mimovládnyimi organizáciami, ktorý poskytuje pomoc osamelým rodičom prostredníctvom poradní komplexnej pomoci.¹⁰³

Ženy nad 65 rokov

Ženy čelia vyššiemu riziku chudoby vo všetkých vekových kategóriách,¹⁰⁴ špecificky ohrozené sú však ženy nad

65 rokov, najmä ak žijú osamote. V oblasti ohrozenia materiálnou a sociálnou depriaciou sú dokonca jednou

¹⁰⁰ Inštitút pre výskum práce a rodiny. Potreby rodín s maloletými deťmi Výsledky empirického výskumu. Dostupné online: https://ivpr.gov.sk/wp-content/uploads/2024/09/Potreby-rodin-s-detmi_IVPR_2023.pdf

¹⁰¹ Slovenské národné stredisko pre ľudské práva. Zosuladovanie pracovného a osobného života ako ľudskoprávny problém. Dostupné online tu: <https://www.snslp.sk/wp-content/uploads/Zosuladovanie-pracovneho-a-osobneho-zivota.pdf>

¹⁰² Tamže.

¹⁰³ Bližšie pozri: <https://www.employment.gov.sk/sk/uvodna-stranka/informacie-media/aktuality/projekt-pomoci-jednorodicom-ma-mimoriadne-uspech-prihlasilo-do-neho-niekolko-tisic-ludi.html>

¹⁰⁴ § 4 ods. 3 písm. b zákona o pomoci v hmotnej núdzi. Dostupné online: https://datacube.statistics.sk/#/view/sk/VBD_SK_WIN/psi008rs/v_psi008rs_00_00_00_sk

z najzraniteľnejších skupín všeobecne.¹⁰⁵ Navyše, rozdiel medzi mužmi a ženami v miere rizika chudoby je dlhodobo¹⁰⁶ najvyšší vo vekovej kategórii nad 65 rokov.¹⁰⁷ V roku 2024 čelilo riziku chudoby alebo sociálneho vylúčenia 30,3 % žien vo veku nad 65 rokov, čo predstavuje o 3,5 percentuálneho bodu vyšší podiel v porovnaní s mužmi v rovnakej vekovej skupine.¹⁰⁸

Ekonomická situácia žien nad 65 rokov sa v posledných rokoch výrazne zhoršila, medzi rokmi 2022 a 2023 sa miera ich materiálnej a sociálnej deprivácie zvýšila skoro až o 5 percentuálnych bodov. Spolu s mužmi nad 65 rokov ide o najvyšší nárast materiálnej a sociálnej deprivácie spomedzi sledovaných vekových skupín (do 18 rokov, 18 - 64 rokov a nad 65 rokov). Navyše medzi rokmi 2023 a 2024 poklesla materiálna a sociálna deprivácia žien nad 65 rokov menej výrazne ako u mužov tej istej vekovej kategórii. Podľa údajov za rok 2024 dosahuje materiálna a sociálna deprivácia žien nad 65 rokov úro-

veň 15,4 %, zatiaľ čo u mužov je to 12,5 %. Ženy vo veku nad 65 rokov tak v roku 2024 predstavovali najzraniteľnejšiu vekovú skupinu voči materiálnej a sociálnej deprivácii. Staršie osoby sú obzvlášť vystavené riziku energetickej chudoby, rast životných nákladov sa zároveň premietol aj do zhoršenej dostupnosti potravín.¹⁰⁹

Problematika chudoby starších žien má viacero dlhodobých príčin, pričom kľúčovým faktorom je práve nízka výška dôchodkov. Na Slovensku ženy v priemere poberajú dôchodky približne o pätinu nižšie ako muži. Tento rozdiel je dôsledkom výpadku príjmov v dôsledku materskej a rodičovskej dovolenky, nerovného odmeňovania na trhu práce, koncentrácie žien v menej platených odvetviach s obmedzenou možnosťou kariérneho rastu alebo pomalým rastom miezd a vyššiemu riziku práce na neistých pracovných miestach. Starostlivosť o rodinných príslušníkov tak tiež vo väčšej miere zatažuje ženy, čo ovplyvňuje ich pozíciu a dĺžku času strávenú na

¹⁰⁵ Dostupné online: https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/ps1019rs/v-ps1019rs_00_00_00_sk

¹⁰⁶ S výnimkou roku 2024, kedy tento rozdiel bol o 0,1 percentuálneho bodu vyšší u vekovej kategórie pod 18 rokov.

¹⁰⁷ Dostupné online: https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SLOVSTAT/ps2032rs/v-ps2032rs_00_00_00_sk

¹⁰⁸ Posledné dostupné dáta o materiálnej a sociálnej deprivácii sú k 2.4.2026 dostupné za rok 2024. Dostupné online: https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/ps1008rs/v-ps1008rs_00_00_00_sk

¹⁰⁹ OZ Vagus, Denník N: Keď si predavačka nemôže dovoliť vlastný nákup. Príbeh pani Marty, 8. decembra 2025, dostupné online: <https://dennikn.sk/blog/5014535/ked-si-predavacka-nemoze-dovolit-vlastny-nakup-pribeh-pani-marty/>

trhu práce.¹¹⁰

Osamelé staršie ženy majú v niektorých prípadoch na pokrytie životných nákladov k dispozícii len okolo 400 eur mesačne, čo je suma nepostačujúca na dôstojný život a nachádza sa pod hranicou chudoby, ktorá bola v roku 2024 stanovená na 509 eur mesačne.¹¹¹ Staršie ženy tak často čelia problémom uhradiť nájom, energie či bežné výdavky na nákup, pričom ich pred bezdomovectvom v mnohých prípadoch chráni iba vlastníctvo nehnuteľnosti, v ktorej bývajú.¹¹²

Aj napriek riziku chudoby a sociálnej či materiálnej deprivácie nemajú ľudia s príjmom vyšším ako životné minimum nárok na finančné príspevky, ktoré by im mohli pomôcť s bežnými výdavkami a materiálным zabezpečením domácnosti. Ide najmä o dávku v hmotnej núdzi a na ňu sa viažuce príspevky, ako napríklad príspevok na bývanie, ochranný príspevok, či jednorazovú dávku. Na získanie týchto dávok musí byť

osoba alebo domácnosť v stave hmotnej núdze, t. j. príjem domácnosti nepresahuje životné minimum (v roku 2026 stanovené na 284 eur mesačne). Do príjmu domácností sa nezhrňa 25 % zo starobného dôchodku bez jeho zvýšenia na sumu minimálneho dôchodku.¹¹³ Výška životného minima je však taká nízka, že osoba pobierajúca minimálny dôchodok (v roku 2026 stanovený na 412 eur mesačne) nemá nárok na dávku v hmotnej núdzi a na ňu naviazané príspevky. V prípade zmeny kritérií na získanie týchto príspevkov by mnohé z nich mohli zmierňovať riziko materiálnej a sociálnej deprivácie starších žien. Ide najmä o príspevok na bývanie, ktorý by mohol zmierniť riziko bezdomovectva v kontexte narastajúcich nákladov na bývanie. Ochranný príspevok, ktorého cieľom je zabezpečenie osobných výdavkov člena domácnosti,¹¹⁴ by rovnako mohol pokrývať zvýšené náklady na život, napríklad v dôsledku inflácie alebo vplyvu konsolidačných opatrení.

110 EIGE. Chudoba a rod v priebehu života. Dostupné online: https://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/ti_pubpdf_mh0616074skn_pdfweb_20171204165149.pdf

111 Stanové podľa zisťovania EU SICL 2024: <https://lnk.sk/bfgi3>.

112 OZ Vagus, Denník N: Keď si predavačka nemôže dovoliť vlastný nákup. Príbeh pani Marty, 8. decembra 2025, dostupné online: <https://dennikn.sk/blog/5014535/ked-si-predavacka-nemoze-dovolit-vlastny-nakup-pribeh-pani-marty/>

113 § 4 ods. 3 písm. b zákona 417/2013 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov

114 § 11 zákona 417/2013 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zamestnané osoby ohrozené chudobou

Z hľadiska ekonomickej aktivity sú dlhodobou chudobou najviac ohrozené nezamestnané osoby a osoby poberajúce starobný dôchodok. Od roku 2020 však na Slovensku dramaticky vzrástla chudoba aj medzi zamestnanými osobami, a to zo 4,4 % v roku 2019 na 10,2 % v roku 2024. Podiel zamestnaných s príjmom pod hranicou chudoby je najvyšší za posledných 20 rokov.¹¹⁵ Táto chudoba je podmienená najmä kvalitou pracovných miest a hodnotou práce, ale aj formou pracovnoprávného vzťahu, pričom osoby bez trvalého pracovného pomeru sa nachádzajú vo väčšom riziku ohrozenia chudobou. Zároveň domácnosti s deťmi, a to najmä jednorodičovské domácnosti, sú vystavené vyššiemu riziku chudoby pracujúcich.¹¹⁶

Problémom pre pracujúcich na Slovensku nie sú len nízke mzdy a kvalita pracovných ponúk a hodnota práce, ale aj dostupnosť sociálneho zabezpečenia pre pracujúce osoby. Podľa OECD sociálne zabezpečenie nie je na Slovensku schopné ochrániť pracujúcich ľudí pred chudobou.¹¹⁷

Dôvodom je adresná pomoc a dostupnosť rôznych príspevkov sociálneho zabezpečenia, ktoré sú naviazané na dávku v hmotnej núdzi, ktorá je stanovenou hranicou príjmovej chudoby (pre jednotlivca 509 eur mesačne) ako aj výškou dôstojného života (okolo 1 000 eur mesačne). Navyše, minimálna mzda aj napriek rastu nedokáže zabezpečiť dôstojný život vrátane kvalitného bývania, stravy, sebarozvoja, vzdelávania, kultúry, či relaxácie.

V dôsledku nedostatočnej podpory je život v nájomnom bývaní pre nízkopříjmových pracujúcich obzvlášť náročný.¹¹⁸ Na Slovensku väčšina osôb žijúcich v chudobe sú práve nájomcovia,¹¹⁹ podpora týchto osôb je však minimálna. Programy zamerané na zvýšenie energetickej efektívnosti budov sú cieľené skôr na ľudí bývajúcich vo vlastnej nehnuteľnosti a nedostatočne motivujú prenajímateľov. Nastavenie týchto programov by malo brať do úvahy aj situáciu ľudí žijúcich v nájme a motivovať prenajímateľov na úpravu svojich nehnuteľnos-

¹¹⁵ https://datacube.statistics.sk/#/!view/sk/VBD_SLOVSTAT/ps2031rs/v_ps2031rs_00_00_00_sk

¹¹⁶ European commission. Who are the working poor? An analysis of in-work poverty in the EU, dostupné v angličtine na: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d09a6b3c-f676-11f0-b9bc-01aa75ed71a1/language-en>

¹¹⁷ OECD. Society at a Glance 2024: OECD Social Indicators, dostupné v angličtine na: https://www.oecd.org/en/publications/society-at-a-glance-2024_918d8db3-en/full-report/unemployment-and-social-safety-net-benefits_ddfedfa8.html#indicator-d1e11338-0ee0a256aa

¹¹⁸ Tamže.

¹¹⁹ Dostupné online: https://datacube.statistics.sk/#/!view/sk/VBD_SLOVSTAT/ps2030rs/v_ps2030rs_00_00_00_sk

tí. V prípade, že budova nie je zrekonštruovaná, energetické krízy, no zároveň aj environmentálne politiky adaptácie na zmenu klímy, môžu mať negatívny dopad na nájomcov a ceny energií v obydliach. Ak sú ľudia žijúci v chudobe alebo ohrození chudobou vylúčení z environmentálnych politík, môžu sa stať ešte zraniteľnejšími.

Bývanie sa na Slovensku stáva čoraz nákladnejším a nedostupnejším. Ceny nehnuteľností za posledných 10 rokov narástli až o 81,7 %. Priemerná domácnosť vynakladá skoro 19,4 % svojho príjmu na bývanie, pri domácnostiach s nižším príjmom je to až okolo 36 %.¹²⁰ Získať komerčné nájomné bývanie je ešte náročnejšie pre domácnosti žijúce v chudobe alebo v riziku chudoby, a to nielen kvôli výške príjmu. Domácnosti s deťmi, najmä jednorodičovské domácnosti, sú na trhu s bývaním prenájomcami odmietané kvôli predpokladu, že budú mať problém platiť nájomné.¹²¹ Domácnosti žijúce v riziku chudoby sa stretávajú s praktikami overovania platobnej schopnosti nad rámec bežných postupov, napríklad žiadosťami o doloženie pracov-

nej zmluvy, kde majú uvedenú dĺžku trvania pracovného pomeru a výšku príjmu. To môže byť problém práve pre osoby, ktoré nie sú zamestnané na trvalý pracovný pomer, pričom doloženie dočasnej pracovnej zmluvy alebo celkovo nízkeho príjmu stanoveného v zmluve môže viesť k diskriminácii týchto osôb v prístupe ku komerčnému bývaniu. Navyše domácnosti často musia s takouto požiadavkou súhlasiť, keďže nesúhlas by mohol byť interpretovaný ako dôkaz problematickej situácie.

V prípade, že domácnosti nemajú prístup ku komerčnému bývaniu, môžu využiť možnosť sociálneho bývania, ktoré je však na Slovensku veľmi limitované. Aj napriek tomu, že kritérium pre získanie sociálneho nájomného bývania v otázke príjmu je stanovené na trojnásobok životného minima a v prípade ohrozených skupín, ako sú jednorodičovské domácnosti alebo osoby so zdravotným znevýhodnením, na pätnásobok životného minima, obce často túto zákonom stanovenú výnimku vo svojich všeobecne záväzných nariadeniach nereflektujú a požadujú od zraniteľných skupín príjem maximálne na úrovni trojnásobku životného

¹²⁰ Eurostat. Housing in Europe – 2025 edition, dostupné online: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/interactive-publications/housing-2025#evolution-of-house-prices-and-rents>.

¹²¹ Slovenské národné stredisko pre ľudské práva. Dostupnosť obecného nájomného bývania, dostupné online: <https://www.snslp.sk/wp-content/uploads/Dostupnost-obecneho-najomneho-byvania.pdf>

minima.¹²² To vytvára ďalšie bariéry v prístupe k bývaniu

pre zamestnané osoby žijúce v chudobe.

Poplatky v ambulanciách vytvárajú prekážky uplatňovania práva na zdravotnú starostlivosť

V súvislosti s chudobou, ktorá ohrozuje stále väčšiu časť obyvateľstva na Slovensku, sa aktuálnym problémom stáva aj prístup k zdravotnej starostlivosti. Podľa dostupných dát pacienti uhrádzajú za ambulantnú zdravotnú starostlivosť čoraz viac priamych platieb nad rámec odvodov do systému verejného zdravotného poistenia. K tomuto javu dochádza aj napriek zvyšujúcim sa ododom a rastu rozpočtu verejného zdravotného poistenia.¹²³ Vyžadovanie dodatočných platieb, ktorými je poskytnutie

zdravotnej starostlivosti v niektorých prípadoch aj podmienené, môže predstavovať významnú prekážku v prístupe k zdravotnej starostlivosti. Najviac sú pritom poplatkami za zdravotnú starostlivosť ohrozené ekonomicky zraniteľné skupiny obyvateľstva. Pre takýchto pacientov môžu poplatky predstavovať dôvod, pre ktorý odložia návštevu lekára, čo môže následne viesť k ohrozeniu ich zdravia. K výberu poplatkov navyše dochádza často aj v priamom rozpore s právnou úpravou alebo bez právneho základu.

63

Dostupné údaje ohľadom výberu poplatkov

Z reprezentatívneho prieskumu realizovaného spoločnosťou Advance Healthcare Management Institute v auguste 2025¹²⁴ vyplýva, že vyberanie poplatkov na Slovensku sa stáva stále rozšírenejšou praxou v ambulanciách všeobecných lekárov aj špecialistov. Podľa výsledkov prieskumu platí

poplatky až 50 % pacientov u špecialistov a 27 % pacientov u všeobecných lekárov, pričom došlo k nárastu podielu platiacich pacientov oproti predchádzajúcemu prieskumu z roku 2023.¹²⁵ Alarmujúce je, že až 30 % pacientov odložilo kvôli obave z poplatkov návštevu lekára. Z pacientov

¹²² Tamže.

¹²³ Dostupné na: https://www.health.gov.sk/Zdroje?/Sources/dokumenty/IZA/Komentar_Viac-penazi-a-stability-pre-zdravotnictvo-je-investiciou.pdf

¹²⁴ Výsledky z reprezentatívneho prieskumu pacientov z augusta 2025 a návrh riešení. Dostupné na: https://www.advanceminstitute.cz/uploads/1765297039_Pacienti%20platia%20v%20ambulanciach%20stale%20viac%20a%20ochcu%20poplatky%20upratat_2025_12.pdf

¹²⁵ Výsledky z reprezentatívneho prieskumu pacientov z augusta 2023. Dostupné na: https://www.advanceminstitute.cz/uploads/1731518268_Kolko%20platia%20pacienti%20a%20ake%20riesenia%20dofinancovania%20preferuju.pdf

s mesačným príjmom do 600 eur to spravilo až 39 %, pričom došlo k nárastu oproti 35 % v roku 2023, čo preukazuje zhoršujúce sa dopady vyberania poplatkov na nízko príjmo-

vé skupiny obyvateľstva. Pre porovnanie, podľa údajov z roku 2023 v príjmovej kategórii 1 501 – 3 000 eur mesačne odložilo návštevu lekára len 8 % pacientov.¹²⁶

Medzi poplatky najčastejšie platené pacientami podľa prieskumu z roku 2025 patrili:

- objednanie na konkrétny termín (29 %),
- administratívne úkony (24 %),
- vyšetrenia nehradené zdravotnou poisťovňou (21 %),
- kompenzačný poplatok na infláciu (10 %).¹²⁷

13 % pacientov odmietli ošetrovať bez úhrady a 16 % pacientov bolo ošetrovaných s podmienkou, že pri ďalšej návšteve lekára budú musieť poplatok uhradiť.¹²⁸ Negatívne dopady výberu poplatkov na ekonomicky zraniteľné skupiny preukazuje aj prieskum, ktorý si objednalo Ministerstvo zdravotníctva v roku 2024. Podľa jeho výsledkov zaplatili osoby staršie ako 60 rokov v ambulanciách v priemere 125 eur ročne, čo je výrazne viac ako priemer 78 eur uhrádzaný naprieč ostatnými vekovými skupinami.¹²⁹ Na zhoršujúcu sa situáciu

s uhrádzaním poplatkov pacientami u poskytovateľov ambulantnej zdravotnej starostlivosti (ďalej ako „poskytovatelia“) upozorňuje aj Verejný ochranca práv.¹³⁰ Ekonomickú nedostupnosť zdravotnej starostlivosti pre veľkú časť obyvateľstva potvrdzuje aj správa Svetovej zdravotníckej organizácie z roku 2023, ktorá sa zameriavala na cenovú dostupnosť zdravotnej starostlivosti v Slovenskej republike. Podľa tejto správy 4,4 % domácností, t.j. približne 230 000 ľudí, bolo postihnutých katastrofickými výdavkami na zdravie.¹³¹

¹²⁶ Tamže.

¹²⁷ Výsledky z reprezentatívneho prieskumu pacientov z augusta 2025 a návrh riešení. Dostupné na: https://www.advanceinstitute.cz/uploads/1765297039_Pacienti%20platia%20v%20ambulanciach%20stale%20viac%20a%20chcu%20poplatky%20upratat_2025_12.pdf

¹²⁸ Tamže.

¹²⁹ Dostupné na: <https://medicina.trend.sk/analyzy/pacienti-nechavaju-v-ambulanciach-rocne-uz-takmer-pol-miliardy-eur-v-podobe-poplatkov/>

¹³⁰ Tlačová správa Verejného ochrancu práv. Dostupné na: <https://vop.gov.sk/wp-content/uploads/2025/07/Tlacova-sprava-VOP-09.-07.-2025.pdf>

¹³¹ Domácnosti s katastrofickou úrovňou priamych výdavkov na zdravie sú v citovanej správe Svetovej zdravotníckej organizácie definované ako tie, ktoré vynakladajú viac ako 40 % svojej schopnosti platiť za zdravotnú starostlivosť. Zahŕňa to domácnosti, ktoré po zaplatení priamych výdavkov upadnú do chudoby (pretože už nemajú žiadnu schopnosť platiť), ako aj domácnosti, ktoré sa ešte viac ochudobnia (pretože už pred zaplatením priamych výdavkov za zdravotnú starostlivosť nemali žiadnu schopnosť platiť). Správa Svetovej zdravotníckej organizácie je dostupná na: <https://www.who.int/europe/publications/i/item/9789289062329>

Výber poplatkov a doplatkov podľa aktuálnej právnej úpravy

Právo občanov Slovenskej republiky na bezplatnú zdravotnú starostlivosť a zdravotnícku pomôcky na základe zdravotného poistenia za podmienok, ktoré ustanoví zákon, je garantované ustanovením čl. 40 Ústavy SR. Rozsah zdravotnej starostlivosti, ktorá je hradená z verejného zdravotného poistenia, je upravený zákonom č. 577/2004 Z. z. o rozsahu zdravotnej starostlivosti uhrádzanej na základe verejného zdravotného poistenia a o úhradách za služby súvisiace s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a vykonávacími predpismi (ďalej ako „zákon č. 577/2004 Z. z.“).

Zákon č. 577/2004 Z. z. stanovuje, že z verejného zdravotného poistenia je hradená napríklad neodkladná zdravotná starostlivosť, zdravotné úkony vedúce k zisteniu choroby alebo poskytnuté pri liečbe choroby uvedenej v zozname prioritných chorôb, preventívne prehliadky alebo diagnostické výkony. Plne alebo čiastočne sa ďalej uhrádzajú zdravotné výkony poskytnuté pri liečbe chorôb uvedených v zozname chorôb, pri ktorých sa zdravotné výkony plne alebo čiastočne uhrádzajú alebo sa neuhrádzajú na základe verejného zdravotného poiste-

nia, ktorý vydáva nariadením vláda SR (ďalej ako „zoznam chorôb“).

V zozname chorôb je stanovené, či sa zdravotný úkon úplne hradí zo zdravotného poistenia, alebo či sa vyžaduje spoluúčasť pacienta. Právny poriadok teda jednoznačne vymedzuje, aké zdravotné výkony a pri ktorých chorobách sú hradené zo zdravotného poistenia. V prípade výkonov, ktoré nie sú hradené poisťovňou a v plnej miere ich znášajú pacienti, nie sú právnymi predpismi stanovené maximálne limity pre výšku doplatkov.

Podľa zákona č. 577/2004 Z. z. je súčasťou zdravotného výkonu aj objednanie poistenca na vyšetrenie, vrátane objednania na konkrétny čas. K vyberaniu tohto najčastejšie uplatňovaného poplatku teda dochádza v rozpore s právnym poriadkom, ktorý jeho vyberanie neumožňuje.¹³² Podľa aktuálnej právnej úpravy pacienti sami hradia vydávanie lekárskeho potvrdení alebo vyšetrení na administratívne účely. Pre poplatky, akými sú napríklad registračný poplatok, ročný poplatok, poplatok za manažment pacienta alebo kompenzačný poplatok,

¹³² Uvedené neplatí pri zdravotných úkonoch, ktoré nie sú hradené zo zdravotného poistenia. Sem patria aj zdravotné výkony poskytnuté počas doplnkových ordinačných hodín.

chýba právny základ, a preto sa prax ich vyberania taktiež javí byť problematická. Jednoznačne protiprávny je postup poskytovateľov, ak podmieňujú poskytnutie zdravotnej starostlivosti úhradou nad určenú spoluúčasť poistenca alebo iným plnením.

Pre transparentné informovanie pacientov o platbách, ktoré majú uhrádzať, je podstatné, aby poskytovatelia dodržiavali povinnosť zverejňovať zoznam zdravotných výkonov a cenník na prístupnom a viditeľnom mieste, za ktoré sa považuje aj webové sídlo poskytovateľa, ak ho má zriadené. Poskytovatelia sú povinní zoznam zdravotných výkonov a cenník dodržiavať a zasielať ich vrátane každej zmeny príslušnému samosprávnemu kraju. Samosprávne kraje vykonávajú dozor nad dodržia-

vaním zákonných povinností poskytovateľmi ako prenesený výkon štátnej správy a môžu poskytovateľom ukladať sankcie. Problémom však je, že samosprávne kraje berú obsah oznámených cenníkov len na vedomie a nekontrolujú ich súlad s právnou úpravou. Samosprávne kraje vykonávajú dozor a kontrolujú konkrétnych prevádzkovateľov ambulancií až po tom, ako sa na nich obrátia pacienti s podnetom ohľadom neoprávnene vybratých poplatkov.¹³³

Ďalším problémom je aj to, že podľa vyjadrení predstaviteľov samosprávnych krajov im štát neuhrádza náklady preneseného výkonu štátnej správy napriek tomu, že táto povinnosť je stanovená v čl. 71 ods. 1 Ústavy SR, a jeho financovanie musia kraje zabezpečovať z vlastných zdrojov.¹³⁴

Odporúčania:

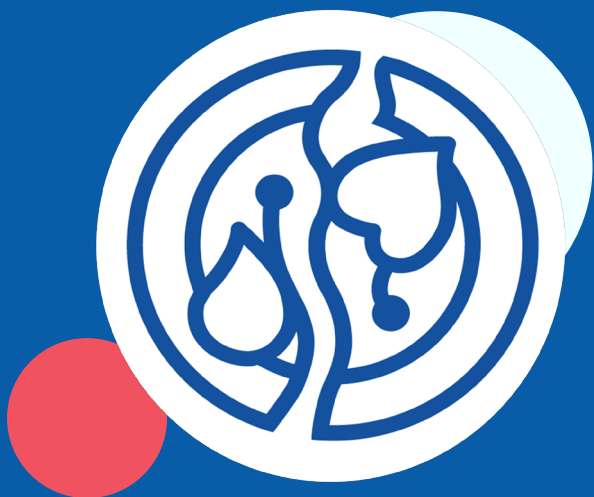
Stredisko odporúča:

1. **Vláde Slovenskej republiky** prijať opatrenia zamerané na zlepšenie finančnej situácie jednorodičovských domácností prostredníctvom adresnej pomoci.
2. **Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky** navrhnúť zmenu právnej úpravy s cieľom oddeliť poskytovanie príspevku na bývanie od poskytovania dávky v hmotnej núdzi, aby bol dostupný aj osobám ohrozených chudobou s príjmom vyšším ako stanovené životné minimum vrátane pracujúcich osôb a osôb poberajúcich starobný dôchodok.

¹³³ Dostupné na: <https://mediweb.hnonline.sk/zdn/spravy/96227602-kontroly-vuc-v-ambulanciach-na-co-sa-zameriavaju-a-co-by-zupy-zmenili>

¹³⁴ Tamže.

3. **Vláde Slovenskej republiky** prijať politiky, ktoré by podporovali kvalitu pracovných ponúk, hodnotu práce, adekvátne mzdové a pracovné podmienky zabezpečujúce dôstojný život, napríklad pomocou adekvátneho zvýšenia minimálnej mzdy a podpory kolektívneho vyjednávanía, zníženie rozdielu v odmeňovaní mužov a žien a profesijnú segregáciu žien do odvetví s nižšími mzdovými podmienkami.
4. **Vláde Slovenskej republiky** zabezpečiť, aby osoby ohrozené chudobou a ľudia žijúci v chudobe boli systematicky zahrnutí do politik a programov zameraných na adaptáciu na zmenu klímy ako aj do riešení dôsledkov týchto opatrení. Pri tvorbe a nastavovaní týchto programov je nevyhnutné zohľadňovať rôzne formy zraniteľnosti, najmä z hľadiska rodu, etnicity, veku a zdravotného znevýhodnenia. Odporúčame tiež rozšíriť existujúce programy na osoby žijúce v nájomnom bývaní, prípadne vytvoriť kampaň na podporu motivácie prenajímateľov pri rekonštrukcii prenajímaných nehnuteľností.
5. **Ministerstvu zdravotníctva Slovenskej republiky** navrhnúť zmenu právnej úpravy s cieľom stanoviť maximálne limity pre výšku poplatkov a doplatkov pacientov v ambulantnej sfére a jasne definovať aké druhy poplatkov a doplatkov nie je možné od pacientov vyberať.
6. **Vláde Slovenskej republiky** zabezpečiť financovanie preneseného výkonu štátnej správy pre samosprávne kraje, aby mohli aktívnejšie vykonávať dozor nad činnosťou poskytovateľov ambulantnej zdravotnej starostlivosti
7. Ministerstvu zdravotníctva Slovenskej republiky a patientskym organizáciám vyvíjať aktivity s cieľom zvýšiť informovanosť o rozsahu platieb, ktoré nesmú poskytovatelia ambulantnej zdravotnej starostlivosti od pacientov vyžadovať.

68 Závěr

Predkladaná Správa za rok 2025 poskytuje objektívny a aktuálny obraz o stave dodržiavania ľudských práv a základných slobôd na Slovensku a obsahuje konkrétne a adresné odporúčania smerujúce k zlepšeniu ich ochrany a podpory, vrátane dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania.

V prvej kapitole Stredisko hodnotilo plnenie odporúčaní adresovaných jednotlivým subjektom v Správe za rok 2024. Z hodnotenia vyplýva, že väčšina odporúčaní doposiaľ nebola naplnená, preto Stredisko opätovne apeluje na ich adresátov, aby prijali opatrenia potrebné na ich realizáciu.

Druhá kapitola sa zameriava na stav právneho štátu. Novela Ústavy SR prijatá v roku 2025 predstavuje jednu z najvýznamnejších zmien ústavného rámca ochrany základných práv a fungovania právneho štátu od vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie. Hoci niektoré ustanovenia, napríklad zakotvenie rovnosti mužov a žien pri odmeňovaní, možno hodnotiť pozitívne, viaceré ďalšie zmeny vyvolávajú vážne obavy z hľadiska právnej istoty, ochrany ľudských práv a súladu slovenského právneho poriadku s medzinárodnými a európskymi záväzkami.

V tretej kapitole Stredisko poukazuje na potrebu zosúladenia vnútroštátnej legislatívy a praxe s medzinárodnými

štandardmi ochrany práv osôb so zdravotným postihnutím. Zistenia naznačujú, že diskriminácia osôb so sluchovým znevýhodnením na Slovensku nie je len výsledkom individuálnych zlyhaní, ale do značnej miery súvisí s nedostatočne nastavenými legislatívnymi, inštitucionálnymi a systémovými mechanizmami. Stredisko preto zdôrazňuje, že len systematický a koordinovaný prístup založený na rešpektovaní práv osôb so zdravotným postihnutím môže prispieť k odstráneniu pretrvávajúcich bariér a k vytvoreniu inkluzívnej spoločnosti.

Štvrtá kapitola sa venuje rastúcemu rozsahu chudoby a sociálneho vylúčenia na Slovensku v kontexte viacerých nedávnych kríz a zdôrazňuje potrebu vnímať chudobu ako otázku ochrany ľudských práv. Kapitola poukazuje na systémové faktory prispievajúce k prehĺbovaniu sociálnej zraniteľnosti vrátane rodových nerovností, nedostatočnej dostupnosti bývania, slabšej ochrany pracujúcich pred chudobou či finančných bariér v prístupe k zdravotnej starostlivosti, a zdôrazňuje potrebu komplexných verejných politík zameraných na posilnenie sociálnej ochrany a zabezpečenie dôstojnej životnej úrovne.

Zoznam odporúčaní

1. **Vláde Slovenskej republiky** prijať záruky a opatrenia na zabezpečenie plného uplatňovania práv poskytovaných Dohovorom o ľudských právach a základných slobodách tak, ako je interpretovaný Európskym súdom pre ľudské práva.
2. **Ministerstvu vnútra Slovenskej republiky a Ministerstvu zdravotníctva Slovenskej republiky** zabezpečiť dostupnosť právneho uznania zmeny pohlavia a zdravotnej starostlivosti potvrdzujúcej pohlavie, ako aj efektívnych opravných prostriedkov v prípade, ak sú tieto odmietnuté.
3. **Ministerstvu školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky** prijať opatrenia na zabezpečenie rešpektovania práva detí na komplexné vzdelanie aj v oblasti sexuality a reprodukčných práv (za predpokladu, že takéto vzdelávanie je prispôsobené veku a vývoju detí, relevantné a založené na súčasných vedeckých poznatkoch a štandardoch ľudských práv).
4. **Vláde Slovenskej republiky a Ministerstvu spravodlivosti Slovenskej republiky** iniciovať legislatívne zmeny smerujúce k zosúladeniu antidiskriminačného zákona s Dohovorom OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím, najmä rozšírením povinnosti poskytovať primerané úpravy aj nad rámec oblasti zamestnania.
5. **Ministerstvu zdravotníctva Slovenskej republiky** prijať opatrenia na zlepšenie dostupnosti zdravotnej starostlivosti pre sluchovo znevýhodnené osoby, najmä podporou dostupnosti tlmočenia do slovenského posunkového jazyka a zvyšovaním kompetencií zdravotníckeho personálu v oblasti komunikácie s nepočujúcimi pacientmi.
6. **Ministerstvu školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky** posilniť podporné opatrenia vo vzdelávaní detí a študentov so sluchovým znevýhodnením, najmä zabezpečením dostupnosti tlmočenia do slovenského posunkového jazyka a podporou bilingválneho prístupu vo vzdelávaní.

7. **Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky** podporovať opatrenia zamerané na zlepšenie prístupu osôb so sluchovým znevýhodnením na trh práce, najmä prostredníctvom informovania zamestnávateľov o povinnostiach v oblasti rovnakého zaobchádzania a podpory primeraných úprav na pracoviskách.
8. **Ministerstvu dopravy Slovenskej republiky** prijať opatrenia na predchádzanie diskriminácie osôb so sluchovým znevýhodnením pri poskytovaní výcviku v autoškolách, vrátane vypracovania metodických usmernení pre poskytovateľov týchto služieb.
9. **Vláde Slovenskej republiky** prijať opatrenia zamerané na zlepšenie finančnej situácie jednorodičovských domácností prostredníctvom adresnej pomoci.
10. **Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky** navrhnúť zmenu právnej úpravy s cieľom oddeliť poskytovanie príspevku na bývanie od poskytovania dávky v hmotnej núdzi, aby bol dostupný aj osobám ohrozených chudobou s príjmom vyšším ako stanovené životné minimum, vrátane pracujúcich osôb a osôb poberaajúcich starobný dôchodok.
11. **Vláde Slovenskej republiky** prijať politiky, ktoré by podporovali vyššiu kvalitu pracovných ponúk, hodnotu práce, adekvátne mzdové a pracovné podmienky zabezpečujúce dôstojný život, napríklad pomocou adekvátneho zvýšenia minimálnej mzdy a podpory kolektívneho vyjednávania, zníženie rozdielu v odmeňovaní mužov a žien a profesijnú segregáciu žien do odvetví s nižšími mzdovými podmienkami.
12. **Vláde Slovenskej republiky** zabezpečiť, aby osoby ohrozené chudobou a ľudia žijúci v chudobe boli systematicky zahrnutí do politík a programov zameraných na adaptáciu na zmenu klímy ako aj do riešení dôsledkov týchto opatrení. Pri tvorbe a nastavovaní týchto programov je nevyhnutné zohľadňovať rôzne formy zraniteľnosti, najmä z hľadiska rodu, etnicity, veku a zdravotného znevýhodnenia. Odporúčame tiež rozšíriť existujúce programy na osoby žijúce v nájomnom bývaní, prípadne vytvoriť kampaň na podporu motivácie prenajímateľov pri rekonštrukcii prenajímaných nehnuteľností.

13. **Ministerstvu zdravotníctva Slovenskej republiky** navrhnúť zmenu právnej úpravy s cieľom stanoviť maximálne limity pre výšku poplatkov a doplatkov pacientov v ambulantnej sfére a jasne definovať aké druhy poplatkov a doplatkov nie je možné od pacientov vyberať.
14. **Vláde Slovenskej republiky** zabezpečiť financovanie preneseného výkonu štátnej správy pre samosprávne kraje, aby mohli aktívnejšie vykonávať dozor nad činnosťou poskytovateľov ambulantnej zdravotnej starostlivosti.
15. **Ministerstvu zdravotníctva Slovenskej republiky** a patientskym organizáciám vyvíjať aktivity s cieľom zvýšiť informovanosť o rozsahu platieb, ktoré nesmú poskytovatelia ambulantnej zdravotnej starostlivosti od pacientov vyžadovať.